МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ

араувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган

Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 21 (2646)

КІиранди

11

март

1962 шу

Мах 2 кеп.

Керттера экономически декхар — коммунизма материально-технически база хьаяр практически кхоачашдара тІадерзадаь да хІанз партеи халкъеи хьинар. Централни Комитета хІанзарча Пленумо цудухьа дувц дІахо юрта боахам айбарах дола дош, XXII съезда решенешеи Программои оттадаьрех лоархІамегІа дола дош из хиларга хьежжа.

(Н. С. Хрущева доклада тІара).

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1962 ШЕРА 8 МАРТА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМЕ ДІАХО ЮВЦАШ ЯР «КОММУНИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО ХЬАЛЪЯРА ХІАНЗАРА ЭТАПИ ЮРТА БОАХАМА ДЕШ ДОЛА ДОАЛ ТОАДАРА ПАРТЕНА ХЬАЛХАШКА ЛАТТА ДЕКХАРАШИ» ЯХА НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА ДОКЛАД.

ПЛЕНУМА ЗАСЕДАНЕ КЪАМАЬЛАШ ДИР НОВКЪОСТАША: Ф. Д. КУЛАКОВА (КПСС СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), В. Е. ПИСАРЕВА (ІАЬРЖА ДОАЦАЧА ЛАЬТТАЙ ЗОНА ЦЕНТРАЛЬНИ РАЙОНИЙ ЮРТА БОАХАМА ІИЛМА-ТОХКАМА ИНСТИТУТА БІАЬСТАН ЮХЬЕ ДУВЧА ЯЛАТИЙ КУЛЬТУРАШТА СЕЛЕКЦИ ЕЧА ЛАБОРАТОРЕ ЗАВЕДУЮЩИ), Л. Я. ФЛОРЕНТЬЕВА (КПСС КОСТРОМСКОЙ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), С. П. ПАВЛОВА (ВЛКСМ ЦК ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), С. Д. ХИТРОВА (КПСС ВОРОНЕЖСКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), В. С. ФЕДОРОВА (ХИМЕ ГІУЛАКХАШТА ЙОЛЧА СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ), Я. В. БИЧЕВОЙ (КПСС НОВО-АЛЕКСАНДРОВСКИ РАЙКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ, СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙ), В. Е. ЧЕРНЫШЕВА (КПСС ПРИМОРСКИ КРАЙКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), В. Г. КОМЯХОВА (УКРАИНА КП ПОЛТАВСКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), В. В. ГРИШИНА (ВЦСПС ПРЕДСЕДАТЕЛЬ), П. И. МОРОЗОВА (КПСС АМУРСКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), А. А. КОКАРЕВА (КПСС КРАСНОЯРСКИ КРАЙКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), М. С. СИНИЦА (УКРАИНА КП ОДЕССКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ).

КПСС ЦК ПЛЕНУМО ДІАХО БУ БОЛХ.

* * *

1962-ЧА ШЕРА 9 МАРТА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМЕ ДІАХО ЙИЙЦАР «КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ХІАНЗАРА ЭТАПИ ЮРТА БОАХАМА ДЕШ ДОЛА ДОАЛ ТОАДАРА ПАРТЕНА ХЬАЛХАШКА ЛАТТА ДЕКХАРАШИ» ЯХА НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА ДОКЛАД.

ПЛЕНУМА ЗАСЕДАНЕ КЪАМАЬЛАШ ДИР НОВКЪОСТАША: Г. С. ЗОЛОТУХИНА (КПСС ТАМБОВСКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ), И. С. ГРУШЕЦКЕ (УКРАИНА КП ЛЬВОВСКИ ОБКОМА ХЬАЛХАРА СЕКРЕТАРЬ).

ЦУ ТІЕХЬ ЙИЙЦА ЙОАЛ НОВ. Н. С. ХРУЩЕВА ДОКЛАД.

ХАДДАШ ДОШ ОАЛАШ КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ КЪАМАЬЛ ДИР КПСС ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА.

КПСС ЦК ПЛЕНУМО МАССАВА РАЬЗА А ВОЛАШ ТІАЙЙЦАР «КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ХІАНЗАРА ЭТАПИ ЮРТА БОАХАМА ДЕШ ДОЛА ДОАЛ ТОАДАРА ПАРТЕНА ХЬАЛХАШКА ЛАТТА ДЕКХАРАШИ» ЯХАЧА НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА ДОКЛАДАХ БОЛА СОЦАМ А КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО КОЛХОЗХОШКА, СОВХОЗИЙ БОЛХЛОШКА, ЮРТА БОАХАМА СПЕЦИАЛИСТАШКА, ІИЛМАХОШКА, ПРОМЫШЛЕННОСТА БОЛХЛОШКА, КОММУНИСТАШКЕИ, КОМСОМОЛЬЦАШКЕИ, СОВЕТСКИ СОЮЗА БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДАЬ КХАЙКАРАЛ А.

ПЛЕНУМА ДОКУМЕНТАШ КЕПА ТЕХА АРАДОАХАРГДА.

КПСС ЦК ПЛЕНУМО ЙИСТЕБАЬККХАР ШИЙ БОЛХ.

Юрта боахам айбар—дерригача халкъа гІулакх

Новкъоста Н. С. ХРУЩЕВА доклада тІара

5 марта Йоккхача Кремлевски Двореце дІайолаелар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленум.

ЦК Пленумо чІоагІдир дувцаргдола дош: «Юрта боахама деш дола кулгал тоадара партена хьалхашка латта декхараш».

Цу деша хьакъехьа доклад йир КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Н. С. Хрущева.

Доклада хьалхара дакъа коммунизм котъяккхар духьа лоаттаоеча къовсаме вай байракх йолча парте Программа хетаду нов. Н. С. Хрущева. Партеи халкъеи низ тІаберзабаь ба хІанз, йоах нов. Хрущева, керттера экономически декхар практически кхоачашдара — коммунизма материально-технически база хьаяра. Цудухьа Центральни Комитета укх Пленумо а дувц юрта боахам дІахо айбара хьакъехьара дош, парте кердача Программои XXII-ча съезда решенешеи хьалхашка оттадаьча лоархІамерча дешаех из хиларах тарра.

Массаволча сага эшаш ба юрта боахам. Юрта боахам дегІабарах дикка тийша да халкъа вахар тоадалар. Цудухьа дІахо юрта боахам айбелгах, кхачан продукташ дукхагІа йоахилгах ерригача парте, дерригача халкъа юкъара гІулакх лархІа деза вай.

Халкъа хьал-торо дІахо лакхъяра къаьстта боккха лоархІам болаш из хилар массанена ховш йолча промышленностагара хьадехараш лаьгІлу яха маІан дац цун. Промышленноста балха юкъе кхоачамооацараш кІезига деце а, из дика дегІаух, семилетка белгалъяь темпаш кхоачашъю цо. Из ишта хилар хьахьокхаш дуккха къаьгга масалаш доаладу Н. С. Хрущева.

Семилетка лоархІамех промышленни продукце боарам 1958 шераца нийсбича 27 процент лакхбе лаьрхІадар 1961 шера, хІаьта бокъонца из лакхбаьо 33,3 процент. Семилетка заданеш дикка хьалхагІа кхоачашъю лоархІамегІа йола промышленни продукци — болат, прокат, чон, мехкдаьтта — даккхара.

Юрта боахамах аьлча, йоах нов. Хрущева, промышленностерчул кІезигагІа яц укхазара вай торонаш, болх вІаштІехьбаккхара боарам, кулгалдара боарам, хьаштдоацаш, дуккха лакхагІа бале а. ДІаяхара чІоагІа низ тІабахийта а безаргболаш йола кІезига халонаш хилийтац цу гІулакхо.

Доклада тІа белгалду, ЦК сентябрьски (1953 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа парте чакхдаьха гІулакхаш бахьан долаш социалистически юрта боахама массадолча доакъоша дикка толамаш даьха хилар. Цунца дувзаденна дуккха дика цифраш йоалаю нов. Хрущева.

1953 шераца нийсдича ялат чудахьилга 5.036 миллион пунтагара 8.380 пунтага кхоачаш, е 66 процент лакхденнад мехка 1961 шера; цу шерарчул дукхагІа яьхай коартолаш 16 процент, баьца дaараш — 37 процент, даьтта доаха культураш — 68 процент. Цу юкъагІа дулх дукхагІа даьккхад 5,8 миллион тоннагара 8,8 миллион тоннага кхоачаш, е 50 процент: шура — 71 процент, бежан даьтта — 80 процент, шекара свеклах даьккха шекар — 77 процент.

Юртбоахама продукташ иштта дукха яхаро йиш хилийтар царех паччахьалкхен заготовкаш дукхагІа е.

Дикка чІоагІа дийбад доахан а. 1954 шера 1-ча январера денз 1961 шера 1-ча январага кхаччалца доаханна 26,3 миллион бежан тІакхийттад (цу даькъе — 11,1 миллион етт), хьакхарч — 33,3 миллион, жа — 28,9 миллион. ДІадахача шера а цу тайппара дийбад доахан.

ХІаьта а, йоах нов. Хрущева, чІоагІа критика ю вай юрта боахамерча гІулакхашта.

ГІулакх хІанз мишта латт аьлча, юрта боахамгара хьадехараш овлангара денз хувцадаларах латт. Ялат, дулх, е шура массехк процент дукхагІа йоаккхилга дац хІанз вай дувцар. ХІанз дувцар кхыдар да, из да лоаццача ханашка лоархІамегІара юртбоахама продукташ шозза а кхозза а дукхагІа яхарах. ХІанзарча производства боарамга кхачара 40 шера къовсам лоаттабаьб вай. ХІанз шовзткъа шера а доацаш, цхьа массехк шера вай де дезар шозза — кхозза дукхагІа да. Из дІадех вахаро, из дІадех коммунизм хьалъяра хьашташа.

Нагахьа санна вай из декхар кхоачаш ца дойя, йоккхий халонаш тІакхоачаергьа вай мехка, коммунизм хьалъяра гІулакха чІоагІа зе дергда. Вай кхетаде деза, кхачан продукташ тІа-тІа дукхагІа хьашт хургхилар, хІаьта дІахо йодача хана кхы а дукхагІа уж хьашт хургхилар а. Из дика ховш да. Нах беб, реальни алапеш лакхлу, къахьегамхой доходаш совъювл.

1953 шера денз 29 миллион саг тІакхийттаб мехка баха нах, цу даькъе городашка бахараш — 28 миллион саг. Къахьегамхошта тІайоагІа доходаш, налогаш лохъяри заемаш дІаяхари а лоархІаш, 42 миллиард сом хІана яьхкаяц аьнна, дегІаяьхкай. Из ахча продукташка, барзкъашка, кога бувхача гІирсага дІаухийт наха.

Мехка езагІа йола кхачан продукташ 1953 шера денз 1961 шерага кхаччалца паччахьалкхен торговлега гІолла йохкилга мел совдаьннад хьахьокхаш йола цифраш йоалаю нов. Хрущева. Цу юкъагІа хІара сага сих лаьрхІача 35—50 процент лакхденнад продукташ ийелга, баха нах 29 миллион саг тІакхийттача хьалашка.

Н. С. Хрущева дІахо белгалду, юрта боахам дегІабара темпаш траволольни системах лаьтта леладаро сецаяь хилар, хІаьта из бахьан долаш йоах цо, халонаш нийсъелар вайна баха нах хадданза дулхацеи цхьайолча кхыча продукташцеи Іалашбелга вІаштІехьдоаккхача хана. Цу тайппара Іаткъар вай кадрех цхьабараш даьхача толамаша сонта бахар а царех кхоачам а баь уж сатийнна Іер а. Юрта боахама а колхозаштеи совхозаштеи эшарий а е езаш йола уйла лаьгІъялийтай дуккхача кулгалхоша.

Юрта боахама деш дола кулгал лаьгІдар бахьан долаш кхоачаш ца яр кхерам болаш я юртбоахама продукташ яхара оттаяь ворхІ шера план. ВорхІ шера планах лаьрхІадар, масала, 1961 шера 9,4 миллиард пунт ялат даккха, бокъонца даьккхар 8,4 миллиард пунт; дулх 11,8 миллион тонн даккха лаьрхІадар, бокъонца даьккхад 8,8 миллион тонн; шура 78,4 миллион тонн яккха лаьрхІа хиннача, бокъонца яьккхай 62,5 миллион тонн.

Цул тІехьагІа, укх гаргарча шерашка сага сих лаьрхІача юртбоахама продукташ мел эшаргьа хара духьа парте Центральни Комитето тІадожадарах госэкономсовето даь лоархІамаш доаладу нов. Хрущева.

1962 шера (планах) сага сих дулх — 42 килограмм, шуреи шурий продукташи — 266 килограмм, фуаш — 127, шекар — 34 килограмм.

Эшаращца нах дукхагІа Іалашбара эш

	Дулх	Шурен шурий продукташи	Фуаш	Шекар
1963 ш.	58 кг.	343 кг.	135	38 кг.
1964 ш.	61 кг.	365 кг.	142	41 кг.
1965 ш.	64 кг.	386 кг.	150	44 кг.
1970 ш.	90—100 кг.	467 кг.	260	44 кг.
1980 ш.	90—100 кг.	467 кг.	365	44 кг.

Цу белгалдаьча боарамашка хьежжа кхачан продукташца нах Іалашбара мехка йоаха юртбоахама продукташ, паччахьалкхенна кхыча гІулакхашта эшаргьяраш а лоархІаш, шерашка нийсийча укх боарамашка кхоачае еза:

	Ялат млрд. пунт.	Дулх млн. тонн	Шура млн. тонн
1961 шера бокъонца яьхараш	8,4	8,8	62,5
Баха нах продукташца бизза Іалашбара яха еза:			
1962 шера	10,0	12,9	85
1963 шера	10,5	14,0	92
1964 шера	11,7	15,0	99
1965 шера	11,7	16,1	105
1970 шера	14,0	25,0	135
1980 шера	18—19	30—32	170—180

Продукташ ужжал яха езаш хилча бІаь гектар долча оахама лоархІаш колхозашеи совхозашеи яха еза (центнеращца):

	Ялат	Дулх	Шура Дерригача 100 гектара лаьттан лоархІаш:
1961 шу	622	40	121
Эшаращца нах Іалашбара яха еза:			
1962 шера	729	58	170
1963 шера	756	61	183
1964 шера	795	65	197
1965 шера	825	69	208
1970 шера	944	103	265
1980 шера	1100—1200	117—124	327—347

Мехка торонаштеи союзни республикай торонаштеи кІоаргга анализ а яь, нов. Хрущева тешавеш хьахьекхар юртбоахама продукташ дикка алсамъяха аьнна оттаяь программа кхоачашъюлургйолаш хилар. Керттерча даькъе дувцар да дІаювча хІамай структура хувцилга, паро-траволольни системах лаьтта леладарга бокъонца пропашни системага довлилга. Траволольни системах леладеш хилча 52 миллион гектар оахаш дола лаьтта параехи лоадама хьувкъам луш йоаца баьцаш тІайолаши улл. ДукхагІа дІаенза яргьяц доккхий хьувкъамаш луш йола а йоккха экономически эффект йола а культураш — хьажкІаш, бобаш, доакъарийна шекара свекла.

ХІанз баьцаш тІайолаши параехи дадача лаьтташкара, йоах нов. Хрущева, 220 миллион тонн доакъарий единица яккха йиш я, 1961 шера 25 миллион тонн мара ца яьккхача.

Нагахьа санна цу доакъарий ши дакъа дулх даккхарга а цхьа дакъа шура яккхарга а дІадахийтача даккха йиш я: цІена дулх — 12 миллион тонн, шура — 60 миллион тонн.

ДІадувча лаьттай структура 1962 шера ерригa цу тайпара хувца вІаштІехьа ца дала мег, йоах нов. Хрущева. ХІанз баьцаш тІайолаши параш долаши дадача лаьтташка хьажкІаш, шекара свекла, горох, доакъарий бобаш санна йола маьхера культураш дІаювш хилча колхозаштеи совхозаштеи кхы тІа а техника яла езаргьа уж дІае, царна гІулакх де, уж чуэца. Центральни Комитето тІадожадарах «Союзсельхозтехника» яхача объединене болхлоша лоархІамаш даьд, лакхехьа белгалдаьча лаьтташка пропашни культураш дІаера мелла а малагІа тайпа а машинаш эшаргьа хьожаш. Юрта боахама из техника яла езаргьа белгалъяьчча ханашка.

Пропашни культураш юкъеяьхача, кхы тІа а минеральни удобренеш эшаргьа. Цу тайппара укх шера кхоачамболаш фу дац вайга доакъарий бобаш, горох, шекара свекла совнагІа дІаера. Цхьабакъда, иштта хьалашка а вай торонех йиш махулла дукхагІа пайда эца беза 1962 шерре а дІадувча лаьттай структура дикка тоаяра.

Керттердар да, цІаькха а белгалдоаккх нов. Хрущева, лаьттах пайда дикагІа эцилга, траволольни системах лаьтта леладар дІадоаккхилга, юрта боахама деш дола кулгал овлангара денз хувцилга.

ДІахо доклада тІа хьахьекхад, лаьтта леладу траволольни система кІал лард йоацаш хилар, цунах юхедиса хІамаш дІадоахилга лоархІамегІара декхар хилар, юртбоахама Іилманна хьалхашка керттера декхараш оттадаьд.

Доклада доккха дакъа хетадаьд юрта боахама доал дарах долча дешашта. Белгалдаккха безам бар са, йоах нов. Хрущева, айса дувцар дерригa доал делга а доацаш, алхха юртбоахама производствана доал делга хилар. Берригача юрта боахама доал деш йола учрежденеш эшачул а дукхагІа я вай, цхьабакъда, юрта боахама доал дергдола, производствои заготовкаши вІаштІехьъяхарга хьожаргйола, колхозаштеи совхозаштеи эшарашка кІоаргга хьожаргйола лаьттах пайда дикагІа а эцаш, хІара боахам къаьст-къаьста дегІаахара никъ хьехаргбола орган, — цу тайпара доал дергдола орган вай яц. Боккъалдар аьлча, советски Іаьдал даьлча денз а хиннаяц из. ХІанзалца а хІанз а доал кІезига деш ба юрта боахам.

Пленуме ювца укх тайпара предложенеш оттаю ЦК Президиумо: областашка колхозно-совхозни е совхозно-колхозни производственни управленеш йохкилга, дукхагІа йола боахамий форма малагІа я а хьожаш — колхозаш я е, совхозаш я. Къаьстта колхознии къаьстта совхознии ши управлени йилла езац аьнна, хет тхона.

Управленеш йоккхий а хургйоацаш, колхозаши совхозаши дукхагІеи кІезигагІеи хиларга хьежжа хІара республике, крае, области производственни управленей структура оттаергйола гІулакх вІаштІехьдаккха деза. Из дош дувцача хана дукхагІа бола новкъостий управленеш районни а йоацаш районий юкъара, территориальни производственни управленеш хиларгахьа бар. Из нийса да аьнна хет сона. Нагахьа санна управленеш районни хуле, вай дІаяьхача районни юрта боахама отделий хьисапе ерза тарлу уж.

Гучох, йоах нов. Хрущева, кІал цхьа демократически лард а йолаш вІашагІйолла езаргьа управлени, хІана аьлча из хьожаш хургьа колхозашка а совхозашка а. Управленена керте хургва производственни управлене совета председатель, цу юкъегІоргба опыт дукхагІа йола колхозий председателаш, совхозий директораш, специалисташ, хІаьта парте райкомий секретараши райисполкомий председателаши баха а мег.

Производственни колхозно-совхозни управленей балха тІехь керттера декхар да кадраш хьахоржилгеи Іомаелгеи, хьалха латтача боахамий дикагІа йола опыт ерригача колхозашкеи совхозашкеи чухьолга. Районе кердача управленеша шоай болх нийсбара новкъостал ийдергда опорни колхозагара е совхозагара. Гучадаьннад, опорно - хьокхамерча боахамаша вокх колхозаштеи совхозаштеи новкъостал дара йола дика форма кораяь хилар.

Массехк колхозаи совхозаи лаьрхІа инспектораш - организатораш хила беза производственни управленешка.

Управленена чуйоагІача колхозашкеи совхозашкеи производства план оттаю. Плана тІа белгалъяь хургьа боахамо яха еза продукташ. Управленеш декхарийла я план кхоачашъелга вІаштІехьдаккхарга хьежа, боахама кулгалде, заданеш тела, кхоачамаш гучадаха, продукташ йоахилга вІаштІехьдаккха, тІахьожам лоаттабе.

Гучох, дукхагІа юкъеяккха йийзача мег вай юртбоахама продукташта еш йола контрактаци, йоах дІахо нов. Хрущева. Совхоз паччахьалкхенна мелла а малагІа тайпа а продукташ яла декхарийла я совхозий кулгалхошта ховргдолаш, совхозашца а цхьа тайпа договор хилар гІойле я, аьнна хет сона.

Укх тайпарча деша а дагадаьлча бакъахьа да вай, йоах нов. Хрущева: заготовкай комитет ше йолчча ютаргьа е цун функцеш производственни управленешка дІалургьа.

Къоастаданза даргдац укх тайпара дош а: производственни управлене парте ЦК е обкома мукъавалийта парторг а ши-кхо инструктор а хилча бакъахьа хургдацар-хьогІ.

Производственни колхозно-совхозни управленеш, гучох, юрта боахама гІулакхашка хьожаш йолча областной, краевой, республикански комитеташта дІакараелча бакъахьа хила мег.

ДІахо доклада тІа оттаду къамий компартей ЦК-ай, крайкомий, обкомий хьалхара секретараш керте а болаш, республикашка, краяшка, областашка юрта боахама кулгалдергдола комитеташ вІашагІйохкара хьакъехьара дош. Юрта боахама доал дергдола комитет хила еза, йоах нов. Хрущева, Союзе а. Цунна керте хила везаргва Министрий Совета Председатела заместитель.

Нов. Хрущева дІахо дувц ЦК сентябрьски (1953 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа юрта боахама доккха материально-технически новкъостал даь хиларах. Цхьабакъда, укх тІехьарча шин-кхаь шера, йоах цо, партийнии советскии органаша, промышленноста болхлоша уйла кІезигагІа ю колхозаштеи совхозаштеи деш дола материально-технически новкъостал совдаккхара дешай. ЦК Президиумо лоархІ, йоах докладчика, юрта боахама деш дола материально - технически новкъостал совдаккхара хаьдда йола программа хІанззе а оттаянза ярг ца хилар.

Юрта боахамера машинни парк шеръяра эшарий хьакъехьа «Союзсельхозтехнико» даь лоархІамаш а доаладеш, нов. Хрущева белгалду, юртбоахама техника шозза дукхагІа арахеца езаш хилар. Из хала декхар да, йоах цо, из, бакъдар аьлча, вайга кхоачашдулургдац цхьан шера, е кхыметтел шин-кхаь шера а. ДукхагІа дола дакъа укх гаргарча шин-кхаь шера кхоачашдулаоргдолаш, кхы хье ца долийташ кхоачашде доладе деза из декхар.

Лаьттахи техникахи пайда дикагІа эцара наьха безам тІагІоргбола гІулакх де деза, йоах дІахо нов. Хрущева. СовнагІа телаш мах хила беза, хІара болхлочун къахьегама овсарле лакхъе безам хилийтар духьа.

Ца аьлча йиш яц, доходаш екъара гІулакх колхозаша чІоагІа телхадеш хилар. Парте политика тІаерзаяьй колхозий общественни боахам мамогга дегІакхувлара а цун ларда тІа колхозхой материальни хьалторо хадданза лакхъяра а. Цу гІулакха колхозашта вай могадаьдар екъаш йоацача фондашка отчисленеш дукхагІа елга, производственни учрежденешца культурно - бытовой учрежденеш — берий яслеши бешамаши, клубаш, школаш, больницаш хьалъелга, колхозхошта эггара чІоагІагІа хьаштдола хІамаш уж хиларга хьежжа.

Кхы дашха ца дезаш ховш да, ишта моттиг хилча колхозхошта къахьегача деноех доаггІача боараме ахча а продукташ а тела колхоз декхарийла хилар.

Харцахьа да, цхьаболча кулгалхоша колхозхой къахьегамах боагІа мах лохбара чотах фондаш вІашагІъехкаш а, къахьегама ден мах лохбеш а, цу тайппара колхозни производство толхаеш а хилар. МегаргйоацаШ хиларах тарра харцахьа лархІа еза экономически низ кІезига бола колхозаш, школаш, интернаташ, больницаш колхозий чотах хьалъе колхозаш декхарийла уваттаеш йола моттигерча органий практика.

Ший доклада тІеххьарча даькъа тІа нов. Хрущева белгалду, ерригача партийни организацей, къахьегамхой депутатий Советий, профсоюзий, комсомола дерригa низаш юрта боахам дегІабоалабара хьакъехьа XXII-ча съездо яь решенеш кхоачашъяра тІадерзадаь хила дезаш хилар. Декхар да наьха творчески хьинар хьаллацар, ялат, боамби, дулх, шура, тха, кхыйола юртбоахама продукташ дукхагІа яхар духьа дерригача халкъо лаьца социалистически яхь шерра йоаржаяр.

Мехка эша юртбоахама продукташ йизза Іалашъяра декхар кхоачашдаь даьлча, экономика дегІайоалаяра керттерча урхенех цаI яьккха доал вай, вай парте Программа кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме керда исторически котало йоаккх вай. Из хургьа коммунизма котало бахьан долаш лоаттабеча къовсаме халкъий дегаш ураувттадеча марксистско - ленински хьехама керда котало.

(ТАСС).

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМ

ВорхIлагIча марта КПСС ЦК Пленуме дIахо а йийцар новкъоста Н. С. Хрущева доклад — «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола доал тоадара партена хьалхашка латта декхараши».

Къамаьлаш мел даьраша къаьстта белгалдоаккхаш дар: нов. Н. С. Хрущева доклада тIарча кIоаргга маIан долча выводашеи предложенешеи Iалаьмате нийса хьагойт парте Программои XXII-ча съезда решенешеи белгалъяьча юртбоахама производства лакхаленашка кхоачавергвола хьадда наькъаш.

Юрта боахама доал де керда органаш яхкар, траводольни системах льатта леладар бахьан долаш даьнна зуламаш дIадахар, юртбоахама производствана интенсификаци яри цун культура лакхъяри, колхозхойи совхозий болхлойи материальни безам шоаш хьегача къих хьахинначоа дукхагIа тIабахар, льаттанцарчеи хьайбайи боахамашта комплексни механизаци яр — уж а кхыйола а лоархIамера проблемаш яр хIара къамаьл мел даьчо йийцараш. Дуккхача ораторашa белгалдаьхар И. В. Сталина культ личносто ший хана юрта боахама доккха зулам даь хилар.

Республикай, краяй, обласгий викалаша шоаш даьча къамаьлашка хоамаш ду ЦК Пленумага юрта боахам сихагIа айбара деш долча гIулакхий хьакъехьа.

7-ча марта Iуйрийнарча заседане эггара хьалхагIа къамаьл дир Грузе Коммунистически парте ЦК секретара **В. П. Мжаванадзе.** Цо белгалдаьккхар дегIаяра промышленностерчул кIезигагIа йоацаш торонаш юртбоахама производстве йолга нов. Н. С. Хрущева доклада тIа тешавеш хьахьокхаш хилар. Цу торонех пайда эцара гIулакх кулгалдара боарамга хьежжа хургда. Цхьабакъда, нагахьа санна промышленносте хьадда ший технологически законаш бокъонца кхоачащдеш дале, юрта боахаме агротехнически бокъонаш кхоачаш ца йича а мегаргйолаш лоархIаш хIанз а дуккха колхозаши совхозаши я. Из иштта хила йиш йолаш дац.

Цу тайппара нов. Мжаванадзе белгалдир, материальни безам совбаккханза барг ца хилар, юрта боахаме къахьегама овсарле лакхъяра из чIоагIа лоархIам болаш хилар. Ораторо дIахо дийцар Грузе коммунисташеи халкъои цу малх лепача республика беркатерча льаттаех дикагIа пайда эцара деш дола гIулакхаш.

Эстоне Коммунистически парте ЦК секретара нов. **И. Г. Кэбина** теркалъе тоам бола даннеш йоалайир, эстонски хьайбаш леладераша баьча балхах хьахиннарий хьакъехьа. ДIадахача семилетка укх кхаь шера республика колхозашеи совхозашеи 79 процент дукхагIа даьккхад дулх, шура — 37 процент. Цу юкъа дулха яь паччахьалкхен заготовкаш шозза совгIа дукхагIа хиннай. ХIанзале а да цхьадола боахамаш оахама 100 гектара лоархIаш 150 центнер дулх доаккхаш. Масала, из тайпа доккха хIама карагIдаьннад Ленина цIерахча совхоза.

Цунах белгалдоалаш цхьаькха хIама да. Нов. Кэбина яхачох, иштта хIамаш дукхагIча хьале карагIдаьннад семилетка хьалхарча шин шера. ДIадахача шера даьккха дулхи шуреи 1960 шера хиннача боараме дисар. Доакъараш ца тоъар бахьан долаш дар из. Аьхача льаттаех кхоалагIа дакъа баьцаша дIалаьца хиннача зуламерча системах льатта леладаьча хьалашка республика колхозийи совхозийи торонаш кхоачаелар. Вахаро ше хьалхадаьккхад дIадувча льаттай структура хувцанза ярг ца хилар.

«Союзсельхозтехника» председатела нов. **П. С. Кучумова** башха-дика даннеш йоалайир КПСС ЦК сентябрьски (1953 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа юрта боахам технически юха кийчбаь хиларах. Юртбоахама техника номенклатура цу юкъа диазза хIана хиннаяц аьна дукхагIа хиннай. ХIанз промышленносто арахец дуккхача балхашта механизаци е йиш хулийташ йола 500 совгIа тайпа юртбоахама машинаши механизмаши.

Цхьабакъда, юртбоахама эша техника хIанз а кхоачамболлаш арахецац. Колхозаштеи совхозаштеи эшача техникана дIадахача шера даьча лоархIамаша хьахьокх, йоах нов. Кучумова, боахамаша яь заявкаш йизза кхоачашъергйоацаш хилар. Ораторо хьаллоац тракторнии юртбоахамеи машиностроене низ сихагIа дегIабоалабара керда тракторни заводаши юртбоахама машиний заводаши йоккхийча темпашца хьалъяра хьакъехьара новкъоста Н. С. Хрущева предложени. Нов. Кучумова предложени йоалаю машиностроене кхыча доакъоех йолча заводашка юртбоахама техника хьаяйтара.

Трибуна тIа ва Винницки областерча XXII-ча партийни съезда цIерахча колхоза председатель нов. **В. М. Кавун.** Новкъоста Н. С. Хрущева доклада тIа хьахьекха юрта боахама деш дола доал тоадара хьакъехьара гIулакхаш, йоах цо, халкъа керттерча хьашташка хьежжа да.

Колхоза председатель хиларах тарра духхьал дIаала дезаш ва со, колхозни производстваге кIоаргга хьажа ховш йола юртбоахама орган хIанзалца сайна хоенна ца хилар. Цудухьа бехктокхам ца хеташ хул цхьабола артелий кулгалхой, шоашта хетараш дукха леладу, хьурмат доацаш пайда эц льаттаех. Бакъдеций, дуккхача колхозий льатта, мадарра аьлча, даьсса уллилга, цар тIара лоадама хьувкъамаш ца доахилга. Цхьаболча кулгалхоша керда культураш дIаера болх дIатIа а ийца шоашта хало ца яр духьа, баьцаш дIаюв.

Шоай колхозе дIайийна хIамаш мишта хьийкъай хойташ йола даннеш йоалайир нов. Кавуна. 1961 шера юкъерча лоархIамех цхьан гектара тIара даьнна ялат 39,3 центнер хилар, хIаьта фуалъяьха хьажкIаш 60 центнер яьлар. Колхозаша укх шера лаьрхIад хIара гектара тIара 40 центнер ялат даккха, цу даькъе 62 центнер хьажкIаш а йолаш.

Алтайски юрта боахама Iилма-тохкама института директора нов. **Г. А. Наливайкос** ше даьча къамаьла керттера дакъа хетадир льатта леладара пропашни системах йоахка йоккхий резерваши торонаши ювцаш.

Юрта боахаме ше доахача толамащца вай мехка дуккханахьа йовзаш я Донецки областа Марьински район. Пленуме къамаьл дир парте Марьински райкома хьалхарча секретара нов. **З. Н. Глухова.** Цо дийцар дIадахача шера районе юккъерча лоархIамех хIара гектара тIара 26 центнер ялати 21,4 центнер гидуаргаши яьха хилар. АргIерча бераштеи моттигерча хиштеи пхорагIа сунташ а етташ керттерча даькъе хьажкIашта хий дехкар духьа, ирригационни системаш ехкаш ба марьинцаш.

Партийно-массови балха а къона колхозни кадраш хьалкхееши хьалхле лелаеча гIулакхаш тIа ухийташи беча балха а дика опыт йийцар ораторо. Къамаьлаш мел даьраша а санна, нов. Глухова белгалдаьккхар юрта боахама деш дола доал эргадаккхара хьакъехьара дош ЦК Пленуме Iалаьмате нийса а ший ханнахьа а оттадаь хилар.

7-ча марта новкъоста Н. С. Хрущева доклад ювцача цу тайппара дакъа лаьцар новкъосташа: КПСС Смоленски обкома секретара **П. А. Абрасимова,** академика **К. И. Скрябина,** КПСС Краснодарски крайкома секретара **Г. И. Воробьева,** КПСС Московски обкома секретара **Г. Г. Абрамова,** СССР Iаьржа доацача льаттай зонерча юрта боахама еча электрификацеи механизацеи Iилма-тохкама института директора **М. Е. Мацепурос,** КПСС Башкирски обкома секретара **З. Н. Нуриева,** КПСС Волгоградски обкома секретара **А. М. Школьникова,** КПСС Куйбышевски обкома секретара **А. С. Мурысьева,** КПСС Татарски обкома секретара **Ф. А. Тобеева,** Мински тракторни завода директора **Б. Г. Сивака,** КПСС Новосибирски обкома секретара **Ф. С. Горячева,** Украина КП Киевски обкома секретара **П. Е. Шелеста,** КПСС Ростовски обкома секретара **А. В. Басова,** КПСС Саратовски обкома секретара **А. И. Шибаева.**

* * *

МОСКВА, 8 март. (ТАСС). КПСС ЦК Пленумо дIахо а ювцаш я «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола доал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яха нов. Н. С. Хрущева доклад. ЦК Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председатела доклад массава раьза а волаш Пленума трибунера къоабалъяь ца Iеш, дерригача халкъо а из къоабалъеш мехка масса миIингера хоамаш ух.

Цунна тешалду тахан къамаьл деш ВЛКСМ ЦК секретара **С. П. Павлова** йоалаяьча факташа а.

Къаьстта чIоагIа хьаллаьцар колхозашкеи совхозашкеи производстве болх бе, юрта боахама массадола дакъа дегIадоаладеча хьинаре дакъа лаца, аьнна кагирхошка баь Никита Сергеевича тIахьехам, вай парте тIахьехам. Укх деношка Москве а Украине а, Узбекистане а Сибире а, Советски Союза массайолча республикашкеи областашкеи бIаьш а эзараш а болча кагийча нахеи мехкарашеи комсомольски комитеташка заявленеш кхухь шоаш юрта болх бе хьожабар дехаш. Новкъоста Н. С. Хрущева доклад кепа теха араяьккхача дийннахье а уж тайпа 500 совгIа заявлени кхаьчар кагирхошкара Москвани Подмосковьени комсомола комитеташка.

Нов. Павлова ше къамаьл деш белгалдаьккхар, Коммунистически парте, советски халкъа вай кагирхошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча юкъе кагирхоша дакъа лацара йола йоккха а хьадда а программа кастта хургйолча комсомола йийттлагIча съездо оттаергхилар.

Химе гIулакхашта йолча СССР Министрий Совета паччахьалкхен комитета председатела нов. **В. С. Федорова** ше къамаьл деш дийцар минеральни удобренеши ядохимикаташи хьаяра гIулакх мишта латт.

1958 шераца нийсйича, совнагIа лургйола заданеш а лоархIаш, 1965 шу тIакхоачаш кхозза совгIа дукхагIа хьае лаьрхIад минеральни удобренеш, 37,7 миллион тоннага уж дIа а кхоачаеш. Ядохимикаташ а цу шераца нийсйича диазза дукхагIа хьаергья.

Семилетка контрольни цифрел совгIа укх кхаь шера 1,7 миллион тонн минеральни удобренеш хьаяьй. Укх шера 17,2 миллион тонн ергья уж.

Цунца цхьана ораторо белгалду, из дерригa a дукхагIча даькъе хIанз йолаш йолча предприятей производствана интенсификаци яра чотах карагIдаьнна хилар. ХIаьта удобренеш арахецаш йола керда мощносташ хьалъяра гIулакх хIанз а дика латтац, капитальни гIишлош хьалъяра планаш кхоачашъеш яц. ЛоархIаме декхар — капитальни гIишлош хьалъяра гIулакх тоадар.

ВЦСПС председатела нов. **В. В. Гришина** белгалдаьккхар, юрта боахам дегIабоалабара, дIахо цун дерригa доакъош айдара йола керда торонаш, керда перспективаш Н. С. Хрущева доклада тIа хьахьекха хилар. Ораторо йийцар юртбоахама производстве лоархIам тIа-тIа дукхагIа лакхлуш йоагIача совхозий балха хьакъехьара дуккха лоархIаме проблемаш.

8.188 совхоз я хIанз мехка. Еррига паччахьалкхен заготовкаш дIалаьрхIача цар даькъа кхоач: ялат — 43 процент, баьца дaараш — 52, дулх — 40, шура — 39, тха — 41, фуаш — 49 процент. ДукхагIа хиннаб совхозий производстве къахьегаш бола нах. Паччахьалкхен предприятешка а юрта боахамеи заготовкайи учреждeнешка а болх беш 9 миллиони 400 эзари саг ва, цу даькъе совхозашка — 6 миллион совгIа. Юрта боахамеи заготовкайи профсоюза юкъевоагIа 9 миллион къахьегамхо.

Нов. Гришина белгалду къахьегам вIаштIехьбаккхареи цунах мах телареи гIулакх тоадара, продукци дукхагIа яккхара юрта боахамерча болхлой материальни безам дукхагIа тIабахийтара дешаш дIахо юрта боахам айбара чIоагIа лоархIам болаш хилар. Цо йоах колхозхойи совхозий болхлойи къахьегам лорабара дукхагIа теркам тIабахийтанза барг ца хилар. Нов. Гришина даьча къамаьла юкъе йоккха моттиг дIалаьцар совхозий болхлошта деш дола культурно-бытовой гIулакхаш тоадара дешаша.

Трибуна тIа ва парте Ново-Александровски (Ставропольски край) райкома секретарь нов. **Я. В. Бичевой.** Цо белгалдаьккхар, юрта боахама болхлошта дукхагIа дагайоахкаш мел йола проблемаш Н. С. Хрущева доклада тIа хьахьекха хилар. Ораторо йийцар дIайийна хIамаш хьувкъаяр а хьайбай продуктивность лакхъяр а духьа районо лоаттабеча къовсама опыт. Укх тIеххьарча пхе шера юкъерча лоархIамах укхаза хIара гектара тIара даьккха ялат 20,6 центнер хилар. Соахка паччахьалкхенна дIаеннай 6 миллион пунт ялата, 38 эзар тонн шекара свеклай, 7 900 тонн дулха, дуккха кхыйола продукци. Лакхлуш латт юрташкарча къахьегамхой материальни хьал-торои культуреи.

ХIанз колхозашкеи совхозашкеи хийцай дIаювча хIамай структура. ДIайийна баьцаш тIайола льатташ дикка кIезигдара чотах шердеш да хьажкIаш, шекара свекла, зернобобови культураш дIаювргйола льатташ. Укх шера доаккха дерригa ялат 277 эзар тоннага кхоачаде лаьрхIад, вешта аьлча хIара гектара тIара 20 центнер хIана яц аьнна. Цу тайппара лаьрхIад 100 гектар оахама лоархIаш 75 центнери 100 гектар вокх льатташта лоархIаш 16 центнери дулх даккха.

* * *

9 марта хиннача Iуйрийнарча заседане Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумо дIахо йийцар «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола доал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яха новкъоста Н. С. Хрущева доклад.

КПСС Тамбовски обкома хьалхарча секретара **Г. С. Золотухина** ше къамаьл деш белгалдаьккхар, дIахо юрта боахам чIоагIа дегIабоалабара наькъий хьакъехьа Н. С. Хрущева доклада тIа мел аьннар советски наха эггара чIоагIагIа уйла ераши царна дагалаьттараши хилар а дерригача парте, дерригача советски халкъо къоабалдеш хилар а.

Дуккха ялат, дулх, шура, кхыйола продукташ яхара а дIателара а Iалаьмате йоккхий резерваш я, йоах дIахо нов. Золотухина, Тамбовски областага. Цхьабакъда, цу кхоачамех хIанз а геттара кIезига пайда эц, цудухьа Центральни Комитето тхона яь критика нийса а я.

Оратора хоам бир, укх шера 54 эзар тонн цIена дулх даккхара эшшаш дола хьалаш вIаштIехьдаьхад областа колхозашкеи совхозашкеи, аьнна.

Юрта боахама вож доакъош дегIадоаладарах дувцаш нов. Золотухина аьлар, льатта леладара системана революционни хувцамаш даро, цунна интенсификаци яро йиш хулийт укх гарггарча шерашка ерригача областе доаккха дерригa ялат 200—220 миллион пунтага дIакхоачаде а бIаь гектар оахама лоархIаш 120 центнер цIена дулхи юртбоахамерча льаттан бIаь гектара лоархIаш 900 центнер шуреи яла торо хургйолча боарамашка кхоачаш доакъараш дукхагIа даха а. Укх шера дIадоахаргда цIена параш, наьха санна кIезигьергья дIаюв баьцаш, дукхагIа дIаювргья горох, доакъарий бобаш, шекара свекла, гурахьа дув кIа. ХьажкIаш дIаюв льатташ укх шера 510 эзар гектарага кхоачадеш дукхагIа хилийта лаьрхIад областа колхозашеи совхозашеи.

Ораторо дизза хьаллоац юрта боахама деш дола доал тоадара хьадда чакхдаха аьнна, Н. С. Хрущева доклада тIа белгалдаь гIулакхаш.

ХIанз хоадамболлаш хIама техай, йоах нов. Золотухина, юрта боахам ца бовзаш а цунах дош ца хеташ а, культ личност йолча хана из кхоалагIча даькъера мара ца лоархIаш хиннача, цо дIадехарийи цунна эшарийи терко ца еш хиннача гIайгIа-теоретикашта.

ЦК укх Пленумо тIаэцаргйола решенеш чIоагIа лоархIам болаш хургья юрта боахам дегIабоалабара, цар керда шерра наькъаш хьаделларгда халкъа творчески инициативанеи хьинараи.

Укх Пленуме ювцаш латта юрта боахама деш дола доал тоадарах йола предложенеш Iалаьмате боккха лоархIам болаш я, хIаьта юрта боахама производство дIахо айяра уж боккхача лоархIаме хургхиларах шеко а яц, йоах парте Львовски обкома хьалхарча секретара **И. С. Грушецке.**

Ораторо дувц областа юрта боахамерча къахьегамхоша производства резерваш мишта оарцагIйоах. Укх шера дерригача дIадувча льаттаех 61,5 процент дараш ялаташеи зернобобови культурашеи дIалоацаргда. ЧIоагIа терко еш да кхашка вIашагIъэзь органически минеральнии удобренеш йохкилга, мистал доалла льатта кIираца тоаделга, академика Т. Д. Лысенко методах кхон- торфа компосташ кийчъелга. Ушалаши сов тIаьда дола льатташи докъадара чотах дIадув льатташ совдоахаргдола гIулакхаш деш латт. Укх тIеххьарча шерашка докъадаь а юхкаш дIайоахаш цIендаь а льатташ 68 эзар гектар да областе. Укх шера кхы а докъадеи мукъадаккхеи лаьрхIад 45 эзар гектар льатта.

Партийни организацеи, колхозийи, совхозийи кулгалхоша, йоах оратора, соахка хьажкIаш хьалкхееча хиннача кхоачамбоацарех цIенхаштта урокаш ийцай. Укх бIаьсти из культура дIаювргья дикагIа хьувкъаш долча фуца. ХIанз оаха вIаштIехьдаьккхад дуккхача колхозхоштеи механизатораштеи хьажкIаш кхеяра дикагIа йола опыт Iомаелга.

Нов. Грушецке дувц кулгал деш йола кадраш хьахаржар, кхеяр, дIанийсъяр. ХIанз 398 колхоза председателах 325 ва лакхереи, йистеяккханза лакхереи, юкъера специальнии образованеш йолаш, 175 председатель ва юрта боахама специалист волаш, 157 деша вагIа юрта боахама вузашкеи техникумашкеи.

ДIахо юрта боахам дегIабоалабара, йоах ораторо, боккха лоархIам болаш да материально-технически Iалашони юрта боахама машиний маьхаш цхьан лертIа дахареи дешаш, минеральни удобренеш, запасной оатхалаш. ТIеххьарча шерашка областера колхозашкеи совхозашкеи кIезигагIа кхаьчай трактораш, комбайнаш, кхыйола юрта боахама машинаш, хIаьта царна чIоагIа эшаш а я уж. Иштта тоъаш яц торф якхкараи из льатта йиллараи эшаш йола техника а. Кхыгаьна ца а доахаш къоастаде дезаш дешаш да уж.

Нов. Грушецке массехк предложени ю удобренеш дукхагIа хьаяра хьакъехьа. Областе дуккха бедалаш я калийни удобренеш яра. Стебниковски калийни комбинат эргаяьккха тоаяро йиш хулийтаргья 1963-ча шера шозза дукхагIа удобренеш арахеца. ДарегIарча моттигерча бедала ларда тIа удобренеш хьаергйола азотнотукови комбинат хьалъяра дош къоастаде дезача кхьчад.

Пленуме ше яьча доклада тIа нов. Н. С. Хрущева белгалдаьхача юрта боахама кулгалдара хьакъехьарча кхоачамбоацараша, йоах ораторо, новкъарлеяш йора колхозийи совхозийи производственни балхашта. ХIанзарча управлене структура чIоагIа кхоачамбоацаш чакхдоахар юрта боахама специалисташта кулгалделга.

Юрта боахама кулгалделга эргадаьккха хувцаро, юрта боахама продукташ дукхагIа яхара хьакъехьа КПСС XXII-ча съездо оттадаь декхараш сихагIа кхоачашдара новкъостал дергхиларах ше тешилга хьахойт нов. Грушецке.

Председатель волча КПСС ЦК Президиума члена нов. Л. И. Брежнева хоам бу пренеш сацийта, аьнна предложени яларах. Н. С. Хрущева яь доклад ювцача юкъе дакъа лаьцар 51 саго. Пленумо пренеш сацийта, аьнна решени ю.

Л. И. Брежнева хаддаш дола къамаьл де дош лу КПСС Центральни Комитета Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева.

Пленуме хиннача берриганеша чIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар новкъоста Н. С. Хрущева даьча къамаьлага. Цун къамаьл дуккхаза юкъах доахар чIоаггIа деттача тIоараша.

Пленумо хержача комиссе цIерагIа, КПСС ЦК юрта боахама отдела заведующе В. И. Полякова хоам бу Н. С. Хрущева яьча доклада хетаяь проекти кхайкарала проекти комисси оттаяь яларах, уж Пленумага хьажа дIа а лу.

Н. С. Хрущева яьча «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола доал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яхача докладахи КПСС Центральни Комитето колхозхошка, совхозий болхлошка, юрта боахама специалисташка, Iилмахошка, промышленноста болхлошка, коммунисташка, комсомольцашка, Советски Союза берригача къахьегамхошка даьча кхайкаралахи бола соцам берригаш раьза а болаш тIаийцар Пленумо.

КПСС ЦК Пленумо ший болх йистебаьккхар.

ПАРТЕ ХЬАЛХАШКА ОТТАДАЬР КХОАЧАШДЕРГДА

* * *

Лоаццача хана чакхдоахаргда бIаьстан балхаш

КПСС ЦК мартовски Пленума материалаш боккхача безамца еш Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза къахьегамхоша. Доккхийча къахьегама толамашца накъа баьхкар уж Пленума.

КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш кхоачашъеш юрта боахама продукташ совъяхара дукха балхаш ду тха совхозе. БIаьсти дукхагIа ялат, хьажкIаш, бобови культураш, шекара свекла дIае декхар тIаийцад оаха. Цудухьа хIамаш дIаювча льаттай структура эргаяьккхай. Укх гарггарча шерашка дIаювча культурех 70 процент ялат хургда, къаьстта дукха дIаювргья ялатийна лаьрхIа хьажкIаш. Нагахьа санна 1961-ча шера 1700 гектара тIа хьажкIаш дIайийнаяле 1962-ча шера ялатиина лаьрхIа дIаюврья 2100 гектар. ДикагIболча хьажкIаш лелаераша лерхI укх шера хIара гектара тIара 40 центнер фуалъяьха хьажкIаши 350 центнер моша доакъари даккха. ХьажкIаш дIае дикагIдола льатта хьакъоастадаьд, хIаьта хьажкIаш хьалкхее 22 механизированни звено вIашагIъеллай.

Совхоза кхашка укх шера эггара хьалха 100 гектара тIа дIаювргья горох. ХIаьта 700 гектара тIа дIаювргья шекара свекла. Цу гIулакха лаьрхIа оахаш латт дуккхача шерашкара баьцаш тIахинна льатташ.

ХIамаш дIадувча льаттай структура эргаяккхарои юрта боахама культураш лелаяра боарам лакхбарои торо хулийтаргья хIара гектара тIара 2 эзар доакъара единица яккха. Цул совгIа, бобови культураш бахьан долаш хIара доакъара единицах 40 граммагара 60 граммага кхаччалца белок йоаларгья. Из а кIезига я, хIана аьлча нормах 105—120 грамм белок ялла еза. Цхьабакъда, из декхар а укх гарггарча шерашка кхоачашдергда оаха.

Чуийнна льатташ тоадеш боахк хIанз совхоза болхлой. Моттигереи минеральнии удобренеш ехх кхашка. ДIаде дикагIа дола фу кийчдаьд. Совхоза отделенешка занятеш хул. Ерригача совхозе занятешка дешаш 150 болхло ва.

ЧIоагIа терко ю оаха шекара свеклана а. Укх шера 700 гектара тIа дIаювргйолча свекла хIара гектара тIара 250 центнер яккха лерхI свекловодаша. КIезигагIа мах дIа а бохийташ дикагIа хьувкъае лерхI свекла. Шекара свекла хьалкхеяра шиъ механизированни звено вIашагIъеллай, хIаьта укх деношка технологически карташ увттаду. Цу карташца болх бича торо хургья дIадодар дIадахача шераца нийсдича 25—30 процент лохде, хIаьта продукцега дIабода мах 15—20 процент лохбе.

ХIанз бIаьсти йоалаш латтача хана дикача ден хIара сахьатах а пайда эца гIерт механизатораш, ханнахьа тIоадал соцае а аханза диса льатта аха а торо хургиолаш. ХIанзале макха баьккха баьннаб 500 гектар льаттан тIа. БIаьстан балхаш деш къаьстта дика болх беш ба вежарий АбдулхаджиевгIар, Ибрагимов, Хамурзаев, Ильясов, дуккха кхыбараш а.

Укх деношка болалургба бIаьстан юххье дIаювш йола культураш дIае. Цудухьа берригa низ тIабахийтаб хIанз льатта тоадара. Лоаццача ханеи лакхарча агротехнически боарамахи чакхдаха лерхI бIаьстан балхаш совхоза болхлоша.

Семилетка диълагIча шера декхараш дизза кхоачашде лерхI «Лермонтовский» совхоза болхлоша. Маякашца нийсбалар — из да цар декхар.

В. ПРОСКУДИН,
Ахчой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза керттера агроном.

Тувински хьайбаш леладерий маяк оал Социалистически Къахьегама Турпал волча Дзун-Хемчикски района «Октябра 30 шу» яхача колхоза механизированни чабански бригада бригадирах Лапсанчап Ооржаках. Советски Союза республикай дезала юкъе Тува хьаэцача исторически деношка Москве ена хиннача тувински халкъа делегацена юкъе вар из.

Ооржака Лапсанчапа бригада 1962 шера лаьрхIар, хIара бIаь жийна тIехьа 110 Iаьхар хьалкхебе, паччахьалкхенга 758 центнер дулхи 72,6 центнер тхаи дохка, хIаьта колхоза 70.452 сом пайда бала. О. Лапсанчапа бригада Бурятерча «Кежeнгински» совхоза гIорваьнна жа леладеш волча Цынге Буятуева бригадаца яхь лаьцай.

Сурта тIа: Тувински АССР Лакхехьарча Совета депутат Ооржак Лапсанчап.

М. Редькина сурт. **ТАСС фотохроника.**

* * *

ДЕГ ЧУРА КЪОАБАЛЪЮ

Сунженски района XX-ча партсъезда цIерахча колхоза механизатораша хIанзале 1200 гектара тIарча зяба тIоадал соцаяьй. Иштта дика вIаштIехьдаьхад цу колхозе гурахьа дIабийнача мукхаи кIинеи удобренеш еттара балхаш а. Духхьал эггара хьалхарча диъ дийнахьа 200 гектара тIара гурахьа дIадийнача ялата удобрени техай. Сменах йолча нормах 30 гектара тIа удобрени тоха езача 47 гектара тIа тох механизатораша И. Чеботаревеи А. Рухлинеи.

БIаьстан кхашкара балхаш иштта дика дIадоладаьд Красни Арме цIерахча колхозе а. Трактористаша Выродов Алексееи Сироедов Виктореи 70 гектара тIа тIоадал соцаяьй.

КПСС мартовски Пленума материалаш чIоагIа къоабалъю Сунженски района колхозхоша. Кирова цIерахча колхоза тракториста Звягинцев Владимира йоах:

— Юрта боахама кулгалдара дика мероприятеш я вай хьамсарча Коммунистически парте е лерхIараш. Парте еча йоакхонна жоп луш тхоай берригa низ тIабахийта къахьегаргда оаха бIаьстан балхаш толамца чакхдахара.

БIаьстан балхаш толамца чакхдаха лерхI Пленума материалаша дегаш гIоздаьха болча «Путь к коммунизму», «Победа» яхача, XIX-ча партсъезда цIерахча колхозий механизатораша.

И. ГУЗЕЕВ

Дог гIоздоаха дешаш

КПСС Центральни Комитета мартовски Пленумо къоастадаь юрта боахама доал делга тоадара хьакъехьара дош Iалаьмате боккха лоархIам болаш да берригa юрта боахам дIахо дегIабоалабара. ЧIоаггIа дега салоIам хулаш йийшай аз нов. Н. С. Хрущева Пленуме яь доклади кхыйола Пленума материалаши, хIана аьлча цар тIа цIаькха а къаьгга белгалдоалаш да парти халкъа гIулакх деш а халкъа духьа яхаш а хилар. Советски наьха вахара хьал тоадар духьа — иштта ба Пленума материалий керттера чулоацам.

Вай парте эггара дикагIа дарех гIулакх да цо масса хана а халкъага бакъдар дIаоалаш хилар. Укх Пленуме а парте мадарра дIахайтад халкъага юрта боахам дегIабоалабара даькъера малагIа халонаш я духьал нийслураш, малагIча наькъашца дIайоахаргья уж.

Юрта боахама къахьегамхой тIахьех парте керда толамаш даха, юрта боахама дерригa доакъош дегIадоаладе.

Тха совхозе дукха хувцамаш де лерхI укх шера, къаьстта доакъара база чIоагIъяра, дукхагIча даькъе хIамаш дIаювш долча льаттай структура эргайоаккхаш а дукхагIа хьажкIаш дIаювш а. Цу гIулакхо торо хулийтаргья совхоза къахьегамхой дукхагIа дулх даккха.

Учетеи отчетностеи гIулакх тоадара хьакъехьар дешаш а дика хьоахадаьд нов. Н. С. Хрущева доклада тIа. Тха совхоза счетни болхлой де мел доагIар де кийча ба дIахо йодача хана шоай болх кхы а дикагIа тоабара, хIаьта парте ЦК Пленуме дувца дешаш чIоаггIа мога а ду цар.

Х. КОТИЕВ,
«Ингушский» совхоза керттера бухгалтер.

Ерригача формаехи хьалха латтарий опытахи пайда а эцаш

Боахам дикагIа лелабара никъ хьехаш йола, эггара чIоагIагIа къахьегама овсарле лакхъеш йола маякаш аьннад Н. С. Хрущева юрта боахама производстве хьалха латтарех. Нн. Эсмухамбетов, Павлюченко, Тищенко, Авилова, Манапов санна болча маякашка дIакхаьча итташ жа Iуй, дояркаш, бежа Iуй, хьажкIаш лелаераш ба тха районе.

Колхозашкареи совхозашкареи селла дукха къахьегамхой юрта боахаме хьалха латтарашта нийсбалара бахьан да парте райкоми юххьанцара партийни организацеши пропаганда а хьалха латта опыт юкъекхахьара а гIулакхага дикагIа хьежа яьннилга. Уж дешаш дувц КПСС райкома бюро заседанешкеи партийни собранешкеи. Керттердар да бригадашкеи фермашкеи хьалха латта опыт дIа-юха эцаргйола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга, хьалха латтарашта карагIдаьннараш дIадовзийташ еча пропаганда массайолча формаех пайда эцилга.

Цу гIулакхашта оаха пайда эцаш йола формаш ераш я: хьалха латта опыт Iомаеш йола школаш вIашгIъеххилга; хьалха латтараша тIехьабисарашта шефство лелаелга; хьалха латтараш болча экскурсе ухилга; дояркашта, жа Iушта, хьажкIаш лелаерашта хетадаь денош увттаделга; лекцеш ешилга; экономически лектореш вIашагIъеххилга; газеташ дешилга.

Соахка тханцига хьалха латтарий опыт Iомаеш кхо школа яр: жа Iуй районни школа, доярка Е. Авилова йолча вIашагIъелла школа, Н. Эсмухамбетова коммунистически къахьегама бригадера школа. Жа Iуй районни школе деша багIараша теори Iомаяь ца Iеш, жа леладара говза бола нн. Эсмухамбетови Павлюченкои болча практиках а хиннаб. Цига дешаш хинна дуккха болхлой хIанз жа леладеча дика болх беш ба.

1961 шера декабрь беттеи укх шера январь беттеи хIара колхозе вIашагIъеххкаяр хьажкIаш лелаерий хьалха латтача опыта школаш. Цига еча занятешка керттера уйла тIаерзаяьй районе толашагIа болча хьажкIаш лелаерий дикагIа йола опыт Iомаяра.

Хьалха латтача хьажкIаш лелаеча звеной балха йизза анализ яро совдоах теоретически практически кхетамаш, тIехьабусарашта новкъостал ду къахьега дикагIа йола методаш хьаIомаяра.

ТIеххьара а школа йистеяькха йоалаш, кхай тIа а гIойя, сеялка мишта нийсъе еза а квадратно-гнездови хьисапе хIамаш дIа мишта е еза а Iомалуш шин дийнахьа практически семинараш хул. Уж тайпа семинараш йир оаха «Коминтерн» яхача колхозе. Цу доллача хIамо йиш хулийтар хьувкъам 2-зза совгIа лакхбе.

Цу гIулакха кIезига новкъостал данзар районал арахьарча хьалха латтача боахамашка экскурсе ахаро а. ДIадахача шера уж тайпа ши экскурси йир оаха: Каргалински района «Октябра 12 шуи» «Красный пахарьи» яхача колхозашка а Черсий-Балкхарой АССР Ленина цIерахча колхозе а (председатель Социалистически Къахьегама Турпал нов. Торчоков).

Укх шера тханцига вIашагIъехкай механизаторий школаш. Цар дика болх бу Кирова цIерахча, «Червленский» яхача колхозашка, совхозе. Йоккхийча скоросташца беча балха опыт Iомаю трактористашеи шоферашеи, гIойленагIа йолча тайпара машинех пайда мишта эца беза хов.

Хьалха латта опыт Iомаяра чIоагIа лоархIаме гIулакх, бокъонца йола школа ше хилар хьахьекхад хьалха латтараша тIехьабусарашта шефство лелаяро. Цу гIулакха эггара хьалха юхь йолаяьраш ба «Коминтерн» яхача колхоза жа Iуй, царгара дIаиккхача № 6 йолча племенной жа леладеча совхоза жа леладара гIулакха мастераш бола новкъостий Павлюченко, Куценко, кхыбараш. Цар лаьрхIар, тIехьаюса цхьацца бригада хьалха латтарашта тIехьакхеяр духьа царна новкъостал де.

№ 6 йолча совхоза жа Iуша шефство лелаю «Червленскийи» «Коминтерни» яхача колхозий фермашта. Уж чIоаггIа хьежай цу фермашка жена гIулакх мишта ду а уж Iалаш мишта ду а. ХIара бригаде вIаши къамаьлаш дора, опыт дIа-юха эцар. Жа дахкача хана болх мишта бе беза хьа а хьокхаш хьехамаш дора. Цул тIехьагIа ЦIеча уголоке вIашагIкхийтар берригa жа Iуй. Цига цар итогаш йир дийнахьа шоашта бIаргадайнарий, хьехамаш дир, предложенеш тийлар.

Ленина цIерахча колхозе пропаганда дикагIа йола форма ше хилар хьахьекхар экономически лекторе (кулгалхо нов. Гриднев). Общественно-политически лекцеш ешарал совнагIа, укхаза чIоаггIа уйла тIайохийт Iилманна карагIдаьннараши хьалха латта опыти Iомаяра. Жа Iуй бригадашка экскурсеш а еш лелаю цига занятеш. Специалистел совгIа, занятешка къамаьлаш ду кулгалхоша а болх дикагIа бераша а.

Экономически лектореша, экскурсеша новкъостал дир шишша Iул вIашагIа а детташ жа леладара.

Хьалха латтарий опыт Iомаяра хьайбаш леладерашта доккха новкъостал ду къонача хьайбаш леладерий слеташ яро, дояркай, жа Iуй, хьажкIаш лелаерий денош белгалдахаро. ХIаьта соахка сентябрь бетта «Червленский» яхача колхозе «дошоча хьаьса» цIей дездеча хана цунах балха опыт ювцаш йола йоккха конференци хилар.

Хий Iалашдара, доахан деттара механизаци елга, хозрасчет оттаелга, жерч дукхагIа хургдолаш жа дебаделга, кортамукъа хийца доахан леладелга, шишша Iул вIашагIтеха жа леладелга, бобови культураш дIаювлга вIаштIехьдаккха гIерташ я хIанз парте райком, колхозий юххьанцара партийни организацеши правлении.

Я. ГРЕСЕВ,
КПСС Шелковской райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

ХАЛКЪА КАНДИДАТАШ

Масса хана хьалха

(очерк)

Хоржамашта хьалхарча собране къамаьл деш Центральни ремонтно-механически завода болхлочо, довеpенни йолча Батаевас аьлар:

— Виктор Васильевич масса хана хьалха латташ хьавоагIа — тIом болча хана тIем тIа а машара хана къахьегама вахте а. Коммунистически партеи советски халкъеи тешаме воI ва. Цудухьа тха завода коллективо берригаш раьза а болаш паччахьалкхен лакхехьарча органа — советски парламента депутаталла харжа ший кандидат оттаваьв из.

...БархI шу даьнна кIаьнк волча хана да а венна наьнаца висача Викторa геттара хьалха волавала вийзав болх бе. Даьхен тIом хьалехьа хьалхха болх бе йолаеннача Грозненски нефтемаслозавода ялхайттлагIча установке дIаболабеннаб хIаьтта нефтяной училище а яьккха балха венача Шелубцова къахьегама никъ.

Кердача балха вахача моллагIча сага а санна Викторa а нийслуш хиннай халонаш, духьаленаш. Ца кхеташ хIамаш а дукха хиннад.

МоллагIа а ше гIалат дича, из гIалат мишта даьд, фу бахьан долаш нийсденнад хьажа гIерташ, из чIоаггIа тохкаш хиннав Виктор. Шийна бокъонца довзаш доацар, ше ца кхеташ дар опыт йолча новкъостaшка дIахоатташ а айххьаза шийна эшар царгара хьадехаш а хиннав.

Иштта шийгара дика гIулакх гойташ, производства дика новатор шийх хургволга хьахьекхад Викторa цу ше болх бе волавеннача хьалхарча шерашкехь а. Цудухьа оттаваьв из смена кулгалде а.

Бакъда дукха ха ялалехьа барайтта шу даьнна Виктор Советски Эскаре гIулакх де вахав. ЦIеэскархозенитчик Шелубцов Виктор вай мехка фецара доазув лорадеш хиннав. Виктор Арме ваха ши шу даьлар, бакъда ха яьккха ваьнна цIава из кийчлучча хана, цIаьхха... ТIом, валар, цIий, тIем тIа а тыле а советски наха йола гIайгIа, бала — из дар гитлеровски моастагIаша вай халкъа тIаденар. Коммунистически парте бокъонца вола воI ше хиларга хьежжа советски паччахьалкхенна халo тIаеттача шерашка йизза ший моттиг хьа а лаьца лаьттав артиллерист-зенитчик Виктор Шелубцов.

Йистебаьннаб тIом. ВорхI шера Советски Эскаре хинначул тIехьагIа Грозне цIавенав вай мехкахо. ТIем тIа хало ейна цIавенача, ший новкъосташка, заводага чIоагIа са тесса хиннача Викторa Васильевичa са лоIаш дукха ха йоае безам хиннабац. Юха а шийна дукха дага яьллача нефтемаслозавода технологий бригада керте эттав из. Хьалха а санна кердадар лаха гIерташ, дешара тIакхувш волаш дIаболабаьб Шелубцова ший болх. Юха а, тхьовра тIом хьалехьа санна, завода Сийлен доска тIа хьалтехад цун портрет.

Цу халача шерашкарча селханарча салтечун Виктор Васильевичa гIулакхаш мадарра довзийт укх бакъдараша.

Социалистически яхбе хьалхара моттиг йоахаш хиннай завода коллектив, хIаьта Шелубцова смена ялхайттлагIча установке хинна ца Iеш ерригача предприяте а дикагIа ярех лоархIаш хиннай.

ДIаихад шераш. Дукха хувцамаш хиннад завода коллектива вахаре а Викторa Васильевичa вахаре а.

Цкъа лоалахарча № 19 йолча установке балхаш во лелаш, план кхоачаш ца еш йиса мегаш гIулакх нийсделар. Завода партбюрос дикагIбола болхлой хьожабир установкера гIулакхаш тоаде, царца вар Виктор Шелубцов а. Дукха ха ялалехьа установка коммунисташа шоай партгруппоргалла хержар из.

ХIанз ткъестлагIча установка коллективе заданеш кхоачашъелгеи тIеххкоачашъелгеи чIоаггIа закон а хинна дIаэттад. Цу коллектива вахаре къаьстта моттиг дIалоац продукци дикагIа хилийтара тIехьа лоаттабеча къовсамо. Из атта кхеталуш да. Заводе моллагIа а технологически процесс цу установкера дIайолалу. Укхазара тел даьтташ доаха бедал, укхаза йолалу парафин кийчъяра процесс а.

«Шиш болаш доттагIа» — иштта оал Виктор Васильевичах установке. Боккха чулоацам болаш а нийса а дешаш да уж. Дог цIена хиларца наьха йоакхо еш, визза цар доттагIа волаш, бакъда эшшача тайпара царгара доагIар хьадехаш хьавоагIа кулгалхо Шелубцов, хIаьта хьаькъал долаш хьехархо а ва из. Цудухьа сий ду цун, дукха веза из технологашта.

Цкъа установка профсоюзни собране Антонов Андрея дош дар дувцаш. Балха вена дукха ха еце а массанена ше кIордавайтавар цо, смена начальника тIадилла гIулакх кхоачашдацар, новкъосташца оахца вар. ДукхагIа бараш из балхара дIавакккхара тIехьа бар.

— Хьанна веза из? Ер ва шоана, во ва ер, тхона везац ер, — иштта ала ях оаш? — аьлар Шелубцова. — Нийса дац из, вай декхарийла да Андрей кхетаве.

— Хьона атта да хабар дувца, дIавига из хьай смене, — аьнна Iоттар еш йист хилар залера цаI.

— Вугаргва, — аьнна ший бригада членашта бIарахьажар Виктор Васильевич.

— Вугаргва! — лаьрхIар цар.

Бокъонца болча доттагIаша санна хьехар а деш, эшача новкъостал а деш кхетавир Антонов. Дика болх бе ваьлар из, хIаьта сайрийнарча школе 10-ча классе деша а хайра.

Дикача доттагIчоа мара карагIдаргдоацаш дар Виктор Васильевичa даь цхьаькха хIама а.

1957 шера Казахстанера цIавера Виктор Хаджимурадов. КIезига халонаш нийсъяланзар цунна цу хана — чуIе цIа дацар, лаха езаш яр болх бе моттиг а. Бакъда болх сихха нийсбелар: мехкдаьтта чакхдоахача заводе операторалла балха эттар из. ХалагIа дар квартира гIулакх. Шелубцова квартира юххе вIашагIкхийтар цхьа професси йола цIерахой — Виктор Шелубцови, Виктор Хаджимурадови. ДIа-юха къамаьлаш дича Хаджимурадова ший квартира гIулакх хьоахадир.

— ХьалхагIе хьа хIана аьннадац Iа из, — аьлар Шелубцова. Хьаволел соца.

Пхьарс хьа а лаьца цIагIа дIа чувигар цо ший цIерахо.

— Укханах кхоачам хургбий хьона, — аьлар цо ший квартира цхьан цIагIа шоаш дIачубаьлча. — Укх чу ваха мукъа ва-кх хьо хьай безам мелб.

Иштта баьхар Виктор Хаджимурадови цун сесаги Шелубцова шоашта деннача цIагIа, шоай цIенош хьалдаь даллалца.

Смена членашта карагIдаьннарий боаггIача тайпара мах а беш енна коммунистически къахьегама бригада яха цIи сийленца лелаеш я из коллектив. «ЦаI массанена тIехьа, берригаш цхьаннена тIехьа» яхача принципах бахаш ба Шелубцова сменацара технологаш.

Виктор Васильевич Шелубцов депутаталла шоай кандидат оттаваьв нефтемаслозавода, ЦРМЗ, «Октябрьнефта» телемеханизированни промысла коллективаша, хIаьта из предложени Грознерча дуккхача коллективаша хьал а лаьцай.

Халкъа депутата цIи Виктор Васильевичa сийленца лелаергхилар тешам болаш да.

С-Г. КОТИЕВ.

КПСС ЦК мартовски Пленумо дегаш гIоздаьхача Наьсарен района «Назрановский» совхоза къахьегамхоша лоаццача хана чакхдаха лаьрхIад бIаьстан балхаш.

Укх бетта 5-ча марта денз дIадоладаьд цар кхашкара балхаш. Масала, Яндрерча отделене механизатораша кхаь дийнахьа 60 гектар лаьтта аьхад, хIаьта 205 гектара тIарча зяба макха а баьккхаб.

Къаьстта дикагIа къахьег трактористa Кибиев Махьмад-Сале. Дийнахьара задани массайолча хана тIеххоачашъю цо.

СУРТА ТIА: «ДТ-54» яхача трактораца тракторист М-С. Кибиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦIЕНХАШТТА ТОАДЕ ХЬАЙБАЙ БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБЕЛГА

Наьсарен районерча шинна а совхозе соахка кхоачашъянзар паччахьалкхенна хьайбай продукташ дIаялара план. «Назрановский» совхозе соахка 100 гектар оахача лаьттан лоархIам болаш 4,2 центнер дулх мара даккханзар, хIаьта ерригa район хьаийцача 10 центнер мара а яккханзар.

Мишта латт гIулакхаш укх шера?

Ала деза, шинна а совхозо укх шера цхьадола толамаш даьха хилар. Масала, ерригача фермашка искусственни осеменени ю. «Октябра 40 шу» яхача совхозе дика вIаштIехьдаьккхад ремонтни молодняк кхеяра гIулакх. Укх шера дIадоладу совхозо детташ дола доахан дерригача шера чусоцадар. Касттача хана йизза механизаци яьча кхийшка дIа ца а дехкаш леладергдолаш да 400 Iаттага кхаччалца дола доахан. Цу гIулакхо дикка балха овсарле лакх а ергья, хьайбай продукци яккхарга дIабода мах лох а бергба.

Цхьабакъда, доккхий кхоачамбоацараш а да совхозашка. Хьаэцаргья вай «Назрановский» совхоза Яндрерча отделене доахана ферма (зав. нов. Часыгов). Укхаза соахкара Iаьсий да 1957 — 1958 шерашка даь да аьнна дIаяздаь. Уж хийцад. Шинна а совхозе моттигаш я 1957 — 1958 шерашка даь дуккха доахан хийца.

Яндрерча ферме Iаьсий да аьнна дIаяздаь да 1959 шера даь, укх шера дахка ха йолаш дола 84 бежан. БугIе даьхка шинараш ший ханнахьа бугIе ца кхувлар бахьан долаш, дуккха моттигаш нийслу уж Iаьхар дусаш. Из гIулакх иштта тесса леладарах, укх шера Iо ца деш дисад 90 Iасилг. ЛерттIа вIаштIехьдаькккхадац укхаза доккхий доахан бугIе кхувлара гIулакх а.

Шинна а совхозе дикка доахан дайнад. «Назрановский» совхозе укх шера 22 бежан деннад, шоашта юкъе 8 зIамига бежан а долаш. Доахан довш хилара керттера бахьан да ветеринарнии зоотехническии болх во вIаштIехьбаькккха хилар.

Укх Iапа 9961 тонн гIожа доакъари 16430 тонн силоси кийчде декхарийла хиннача 2822 тонн гIожа доакъари 11835 тонн силоси мара кийчъяьяц совхозо.

ХIанз Сийнача Кхерийга доаждеш да «Назрановский» совхоза 430 бежан. ЛерттIа кхоабаш ца хилар бахьан долаш ден-бус 400 грамм дулх тIакхета дезача 200 — 250 грамм мара тIакхетац царна. Наькъаш ца хиларах укхаза хьатIакхахьа йиш йоацаш да тух а кхыдола минеральни доакъараш а. Доахан кхоабача моттигашкара наькъаш тоадара гIулакх вIалла хьоадеш а дац районе.

Iалаьмате во леладу «Назрановский» совхозе хьакхарч кхабара гIулакх. Укх шера 1-ча февралага 500 нанахьакха хила езача, 360 мара яц. КIезига яц совхозе хьакхарч яйна а лечкъаяь а моттигаш. Планах цхьан хьакхийна тIехьа 12 хурск хьалкхее лаьрхIача метта 7,6 мара кхеяьяц. Планах ден-бус 400 грамм дулх тIакхетийта езача 290 — 300 грамм мара тIакхетац хьакхарчашта. Ферме цу гIулакха мел эшар долаш да.

Хьакхарч консервированни хьажкIашца кхоабаш хилча ден-бус хIара хьакхийна 450 — 500 грамм дулх тIакхета йиш я. Совхозе йолаш я цу тайпара доакъар кийчдара эшаш йола аппарат. Бакъда, болх беш-м яц из.

Во пайда эц шинна а совхозе В-12 яхача витаминах. Цо дика тоабу доакъара чам, хIаьта дукхагIа дулх тIа а кхетийт.

Теркалдеш дац хьакхий-товарни ферме халача балхашта механизаци елга. Готта я хьакхарч чуйоахка моттигаш. ДукхагIа бола ферма болхлой лерттIа хьакхарчашта гIулакх де ховш бац. Хьакхарч лелаяра опыт хьехац царна цхьанна а саго. Цудухьа 16 процент мара кхоачашъяьяц совхозо шин бетта йола хьакхарч хьалкхеяра план.

Районе пайда эцац хьакхарч а коа тIара оалхазараш а дебадарах йолча ерригача торонех. Масала, коа тIарча оалхазарий ферме йолаш я мел эша торонаш. Бакъда, районе кIезига уйла ю цу гIулакха. ДIахо магийта мегаргдолаш дац хьайбай боахам дегIабоалабара гIулакх тесса леладелга. Касттача хана деза хьайбай продукташ яхара шера йола план кхоачашъяра мел эшар, укх шера паччахьалкхенна 2900 центнер дулхи 161000 центнер шуреи дIаялара мел эшар.

О. КОДЗОЕВ,
(тха собкор.)

СихагIа, дикагIа, дарегIа хьалъе гIишлош

Деррига советски халкъ санна, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а боахк КПСС XXII-ча съезда исторически решенеши цо тIаийца коммунизм хьалъяра хьакъехьара сийлахь - йоккха программеи кхоачашъеш.

Промышленни предприятей, гIишлош еча организацей, транспорта, колхозий, совхозий коллективаша шерра социалистически яхь а йоаржаяь шоай творчески къахьегам совбоах продукци дикагIа арахецара, семилетка сихагIа кхоачашъяра.

Къахьегамхой хьинар кхы а чIоагIагIа айдаьд КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша а укх бетта СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара еча кийчоно а.

Республика халкъа боахам дегIабоалабара дикка болх баьб гIишлош еча организацейи гIишлоний материалаш еча промышленни предприятейи коллективаша а. Цар хьинаре къахьегаро дIадахача шера болх бе йолаялийтай Грозненски химически заводе полиэтилен хьаду комплекс, Шаьлара шекара завод, Грозненски нефтемаслозавода парафинови цех, «Красный молот» завода мехкдаьтта аппаратура еча цеха пролет, Грозни — Колхозное яха газопровод, Чернореченскера водохранилище, гор. Гудермесе маькх ю завод. Цул совгIа хьалдаьд нах чубаха дукха цIенош, школаш, дарбани берийи учрежденеш, культурно-бытовой объекташ.

ТIеххьарча шерашка дикка лакхденнад аьшка бетона хIамаш, моттигера гIишлой материалаш хьаелга, машинащцеи механизмащцеи дикагIа Iалашъю гIишлош.

Республике хьалкхийнай Iалаьмате дика кадраш. Де а доагIаш сий деш ба производствана хьалха латта СМУ-2 плотникий бригадир Шелег Степан, СМУ-9 каменщикий бригадир Мальков Алексей, СМУ-11 болхло Гойгов Асхьаб, СМУ-3 бетонщикий бригадир Халадов Ширвани, плотник Вагапов, «Чечингстроя» СМУ-1 плотник Межидов Алексей, дуккха кхыбараш.

Коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цIи яккхара тIехьа къахьегаш я 6,5 эзар гаргга саг юкъевоагIаш йола гIишлош еча управленей, цехий, сменай, бригадай коллективаш.

Из ишта дале а республика капитальни гIишлош хьалъеча балхашта юкъе дукха да цIенхашттара кхоачамбоацараш. Капиталовложеней план шерагара шерага кхоачашъяц, оттаяьча ханашка эксплуатаце дIателац объекташ, хьаеча гIишлоний дикал кхоачамболлаш яц.

1961-ча шера капиталовложеней план 91 проценти гIишлой - монтажни болх 92 проценти мара кхоачашбаьбац, цу даькъе совнархоза гIишлоний Управлене 89 процент, «Чечингстрой» тресто 76 процент, «Сельстрой» тресто 81 процент.

Планах кIезиг-дукха болх бе йолаялийта лаьрхIа хинна Грознера электричество лоархIача приборий завод, Наьсарен-Вокзалера электрифицированни инструментий завод, Колхозное яхача юртара «Продмаш» заводи дулхкомбинати, кхыйола промышленни объекташ из дIа ца болабеш йисай гIишлонхоша болх во бар бахьан долаш.

Къаьстта болх во баьб 1961-ча шера «Чечингстрой» тресто (управляющий нов. Кашлинский). Цун бехка эксплуатаце дIа ца луш дисад нах чубаха дукха цIенош, школаш, больницеш, коммунальни боахама объекташ.

Геттара во болх баьб дIадахача шера юрта боахама объекташ хьалъяра план кхоачаш ца яьча «Сельстрой» тресто а.

ГIишлош еча организацеша болх во бар бахьан долаш республика къахьегамхошка дIакхаьчадац 40 эзарнел дукхагIа квадратни метр йола нах чубаха цIенош.

Республике капитальни гIишлош хьалъелга тIехьадисара керттера бахьан да цхьан ханна дуккха хьалъеш латтача объекташка материально - технически ресурсаши ахчеи дIа а дийкъа царех дуккха доакъош а даь дохадар.

Предприятейи учрежденейи цхьабола кулгалхой гIерт капитальни гIишлош хьалъяра мамогга дукхагIа ахча даккха, уж яь йисте а яьха болх бе йолаялийтара эшача ресурсайи кхоачамийи лоархIам а ца беш. Цудухьа гIишлош хьалъяра ханаш тIехьайиннай, дуккха ахча, материалаш, оборудовани дIа а яхе пайда а ца луш йисай.

ГIишлош хьалъяра чIоагIа новкъарле ю гIишлой индустри тIехьайисаро. ГIишлой материалаш еча промышленносто кхоачамбац капитальни гIишлош хьалъелга эшачунца Iалашдара.

Республике чIоаггIа кхоачамбоацаш я аьшкабетона хIамаш, къаьстта йоккхийча пролеташта доахка гIайбаш, гипсолитовии дуккха яьссаленаш йолеи аьшкабетона плиташ, иштта кхыяраш.

Эсала вIаштIехьдоаккх керда прогрессивни материалаши изделеши хьаелга: тайп-тайпара блокаш, ейга-бетонни панелаш, цхьан цIенна йола йовкъаш, керамзиташ, пенобетонаш, шоашца вентиляционни каналаши сантехнически оборудовании а йолаш йола санитарни блокаш.

ГIишлой индустри тIехьайисар бахьан да Нохч-ГIалгIай АССР Совнархозои Министрий Советои цу боккха лоархIам болча гIулакха кхоачамболлаш уйла тIа ца яхийтар. ГIишлой материалаш ю промышленни предприятеш дукха, кагий, пайданна йоацаш хиларца къовсам лоаттабац, керда производственни низаш юкъедоаладелга тIагIертта кхоачашдац. Цудухьа шера 35 эзар квадратни метр чуIе цIенош делга Iалашдергдола цIенош ду комбинато Колхозное яхача юрта, КПП пакетни стенд, Грозне халагIа а напряжени телаш а йола аьшкабетона конструкцеш, кхыйола объекташ эксплуатаце яхийтара ханаш тIехьа яьхай. Цу ханна, йолаш йолча дуккхача гIишлоний материалаш хьаеча предприятеех бизза пайда эцац, зе доалаш болх байт.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани СНХ гIишлой Управлене 83,7 процент мара кхоачашъяьяц. «Чечингстрой» тресте штукатурнии малярнии балхашта 55 — 59 процент мара механизаци яьяц, хIаьта лаьттанцарча балхашта 43 процент.

Дуккхача гIишлош еча моттигашка балхаш во ду. ТIеххьарча шерашка хьадаьча балхашта юкъе доккхий кхоачамбоацараш доллашехьа а объекташ дIатийнна моттигаш дукха я. Цу гIулакха къаьстта белгалъяьннай СМУ-4. Цу управлене хьалъяь объекташа, дукха кхоачамбоацараш долаш хилар бахьан долаш, эксплуатаце дIа ца эцаш бетташ доах. Иштта дIа ца эцаш гоадир Береговая улица тIара 64 квартира йола цIенош, 40 квартира йола ГрозНИИ цIенош, кхыйола объекташ.

Объекташ во ю СМУ-8, СМУ-3, кхыча Управленеша.

Во балхаш делга могийтаргдоацача хьалашка оттабе беза бракоделаш.

«Советски дале — дикагIа да» яха Iалаьмате дика лозунг хIара гIишлонхочун принцип а хинна дIаотта деза.

Болх дика вIаштIехьбаькккха ца хиларо йоккха новкъарле ю гIишлош хьалъяра. ГIишлош еча организацей кулгалхой моллагIа даь а план кхоачашъе гIерташ хул, дIайолхача материалий, ахчан кхомбара къахьегама овсарле лакхъяра дешай уйла а ца еш, материалаш, ахча дукхагIа дохийташ.

ГIишлой организацей кулгалхой, юххьанцара партийни, комсомольски организацеш декхарийла я материалаш, ахча боарамал дукхагIа ахийтарца, боахама лерттIа доал ца дарца хоадам боллаш къовсам лоаттабе, гIишлош хьалъеча дIадодар кIезигде.

ГIишлой организацешка, дуккхаза нийслу, инженерно - технически гIулакхашка кхоачамболлаш кийчбанза бола практикаш ухийташ. Масала, «Чечингстрой» тресте прорабий балхаш деш зоотехникаш, трактористаш, иштта кхыбараш хиннаб, къона инженераш, техникаш 2 — 3 шера мастерий балхаш деш боллашехьа а цу тайпара гIулакхаш «Сельстрой» тресте а хиннад.

Юххьанцара партийни, профсоюзни организацеша кIезига уйла тIайохийт болхлой быти, къахьегама хьалаши, техника кхерамзлеи тоаяра.

Из бахьан долаш дукхагIа йолча гIишлош еча организацешка болхлошта мел эшар хургдола гIулакх вIаштIехьдаькхадац. Болхлошта ханнахьа дIалац спецбарзкъаш, инструмент. Цу дерриганеша цхьана кадраш балхаш тIа дIачIоагI ца йолийташ дIа-хьай ухийт, балха дисциплина телхаю, цо новкъарле ю гишлош сиха а дика а хьалъяра.

Партийни, советски, боахама организацеш декхарийла я, капитальни гIишлош хьалъелга Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар кхета а деш, гIишлош хьалъяра гIулакх мамогга хьалха даккха.

Семилетка 4-ча шера капитальни гIишлош хьалъеш Iалаьмате дукха балхаш де деза.

Укх шера эксплуатаце дIаяла еза Грозненски химически заводе синтетически этилови спирт доаккха, Новогрозненски мехкдаьтта продукташ чакхйоахача заводе чон лоаладу цех, кхачан машинаш еча завода хьалхара доакъош, Колхозное яхача юртара дулхкомбинат гор. Грознера электричество юстача приборий завод, Наьсарен-Вокзалера электрифицированни инструменташ ю завод, Ермоловка яхача юртара дахчан шолхех плиташ ю цех, иштта кхыяраш.

Эксплуатаце дIадала деза 129 эзар квадратни метр йола нах чубаха цIенош.

Хьалъяь яккха еза 8320 дешархой моттиг йола 19 школа, дуккха берий бешамаш, больницаш кхыйола объекташ. Ерригача гIишлой организацеша, хIара болхлочо паччахьалкхен плани социалистически декхараши кхоачаш а тIеххкоачаш а дергдолаш гIулакхаш вIаштIехьдаха деза.

Цу гIулакха берригa низ, материально-технически къахьегамеи ресурсаш оарцагIъяха еза болх бе дIайолаялийта лаьрхIа объекташ яь яхара.

ГIишлонхой сий дола декхар да сихагIа, дарегIа промышленни, нах чубаха, культурно-бытовой объекташ яь йоахилга. Семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара ерригa торонаш оарцагIъяха еза.

Р. ГОЙГОВ,
КПСС обкома промышленно-транспортни отдела заведующе заместитель.

ДИКА ХОАМАШ

Дика гӀулакх ду Ӏаьсашта

Хьамсарча парте юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш дика кхета а деш, хьинаре къахьег Шалински района «Джалка» совхоза цхьоалагӀча отделене шурий-товарни ферма Ӏаьсий леладеш йолча Цакашева Пихас. Цо леладеш да 75 Ӏасилг. Укх шера декхар тӀаийцад Цакашевас ца а долийташ 85 Ӏасилг хьалкхеде, деннеи буси хӀара Ӏасилга дулх тӀакхетилга сов а доаккхаш.

Хала да уж декхараш кхоачашде. Цхьабакъда, халонех кхераш яц Пиха. Шийниз а хьинар а ца кходеш къахьег цо уж декхараш толамца кхоачашдара. Де доаггӀача тайпара гӀулакх ду цо шийгруппер ча Ӏаьсашта. Цудухьа дика тоаденна, лазар ца кхеташ да уж.

Отделене болхлоша чӀоагӀа лоархӀаш а езаш а болхло я Цакашева Пиха.

М. ЭПЕНДИЕВ.

КВАРТАЛЬНИ ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС XXII-ча съезда исторически решенеша дегаш гӀоз а даьха, СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хулача денга сийленца накъа яхара кхы а хьинар айдаь къахьег укх деношка Шалински райпромкомбината коллективо.

Семилетка диълагӀча шера хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашъяьй цу коллективо.

Къаьстта доккхий толамаш даьхад хьалхле леладеча ваяльни цеха коллективо. Планал совгӀа цо еннай 50 эзар дециметр войлок, арахийцай 24 эзар кирпишк.

Хьинаре къахьег райпромкомбината дикагӀболча болхлоша — мастера Темирхаджиев Махьмуда, обжигальщика Тахаев Мусас, бондара Бочаев Рамзана, болхлочо Шамсудинова, кхыбараша а.

Кирпишк ергйола цех хьалъеш латт райпромкомбинате. Май бетта болх бе из цех йолаялийтара низ ца кхобеш къахьег коллективо.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

ДИКАГӀБОЛА ЖА ӀУЙ

Иштта оал «Ингушский» совхоза болхлоша жа леладеш болча Акмурзиев Ӏаьддал-Мажитах, Гандалоев Шамсуддинах, Гатагажев Ӏазех.

700 жий а болаш дола Ӏул дӀадахача шера цар хьаэцаш, царех дукхагӀа дараш геттара эсала дар. Цхьабакъда, ши устагӀа мара царех дӀа ца къасташ Ӏангара даьхар цар уж жа. ХӀанз дикагӀа дола жа Ӏул да из.

Геттара чӀоагӀа бехктокхаме ха я царна хӀанзара яр. Жа дахка гарга гӀорташ латт. Жа дахкара гӀулакх дика чакхдаккхара е езача тайпара кийчо яьй жа Ӏуша. Жа чудоахка помещенеш цӀена, йӀайха я. Ӏоахараштa гӀулакх де сакманшикаш кийчбаьб.

Парте XXII-ча съезда исторически решенеш толамца кхоачашъяра шоашта хьалхашка латта бехктокхаме декхараш дика кхета а деш дикагӀболча жа Ӏуша нн. Акмурзиева, Гандалоева, Гатагажева дош деннад семилетка диълагӀча шера хӀара 100 жийна тӀехьа 110 Ӏаьхар хьалкхебе, хӀара устагӀанна тӀера 3 килограмм тха даккха.

Шеко яц цхьа барт-цхьоагӀо а йолаш хьинаре къахьегача жа Ӏуша уж декхараш сийленца кхоачашдергхилараx.

Н. ГАНДАЛОЕВ.

Ленинградски электромеханически заводе пластмассайи покрытейи цеха реконструкци еш а механизированни поточни линеш оттаеш а я, цо новкъостал дергда къахьегам тоабара а цун эвсарле лакхъяра а. Гальванически покрытей цехе автомат оттаяьй оатхалашта цинки никельи даккхара.

ХӀанз цхьа саг хьож пультера дерригача производственни процесса.

СУРТА ТӀА: оператор В. Б. Смирнов автоматаца тӀахьожам лоаттабеча пульта хьалхашка.

И. Баранова сурт.

ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

„Бокъонца коммунизм хьалъяра дешаш къоастадеш я Пленум“

БЕРЛИН, (ТАСС). Юрта боахама деш дола доал тоадара дешаш дувцаш йолча КПСС ЦК Пленумо бокъонца коммунизм хьалъяра дешаш къоастаду, аьлар ГДР юртбоахама Ӏилмай Немецки академе вице-президента Эрнст Эвальда ТАСС-а корреспондентаца ше къамаьл деча хана. Из Пленум чӀоагӀа лоархӀам болаш я еррига социалистически лагерь дӀахо чӀоагӀъяра.

Новкъоста Н. С. Хрущева шийдоклада тӀа хьахьекхад, йоахар цо дӀахо, лаьттанцара ӀалхаШ дикагӀа леладарца мара юртбоахама продукци дукхагӀа яккха йиш ца хилар.

Вице-президента дӀахо аьлар, немецки Ӏилмахоша — юрта боахама специалисташа агрохиме, лаьтта довзарен леладарен даькъе айхха бувзам лоаттабу шоай советски коллегашца. Цо белгалдаьккхар, ЦК Пленумо шоашта хьалхашка оттадаь керда декхараш доккхача хьинарца кхоачашде советски Ӏилмахой болалургхиларах а цар толамаш доахаргхиларах а ше дог тийша хилар.

Тхоай оагӀорахьара, аьлар Э. Эвальда тӀеххьара а, тхо гӀад а даха дагадаргда советски коллегашца тхоай опыта хьакъехьа. Тхо дог тийша да, хӀанз Советски Союзе чакхдоахача гӀулакхаша ГДР юрта боахами аграрни Ӏилмен дегӀадоаладара новкъостал дергхиларах.

ВАРШАВА, (ТАСС). КПСС Центральни Комитета болх чӀоагӀа уйла тӀаяхийта зувш ба польски къахьегамхой. Кепа йоазон тӀа, радио, телевидене йоккха моттиг лоац Пленума материалаша. Шортта рузкъаш Ӏалашдарга бода никъ белгалбеш йола Пленум, йоах цунах газеташа.

Пленуме Н. С. Хрущева яь доклад йоашхаш «Дзенник людовы» яхача газето белгалду, СССР юрта боахам советски строя берригача низаца айбергхилар.

Хрущева доклада белгалйоалаш йола оагӀув я, йоах дӀахо газето, цхьаккха тайпа декларатива а тивность цунца ца хилар. Цу тӀа мелдар практически гӀулакхий ларда тӀа дегӀа да. Юрта боахам дегӀабоалабелга дувцача хана пайда ийцар шийдикалца йовзаш йолча марксистско-ленински методах. Цудухьа из дийцачул тӀехьагӀа еш йола предложенеш а я творчески. Уж кхоачашъяро йиш хулийтаргья советски общество чулестача заманца тоамбола хӀамаш карагӀдувла.

АФИНЫ, (ТАСС). ЦаӀ доацаш дац, язду «Авги» яхача газето, парте XXII-гӀа съезд чакхъяьнначул тӀехьагӀа хинна эггара хьалхара КПСС ЦК Пленум юрта боахам дегӀабоалабара проблемашта хетаяр. Цо хьахьокх КПСС ЦК-аи Советски правительстваи советски наьха хьал-торо лакхъяра йоакхо еш хилар, хӀана аьлча экономика цу лоархӀамерча даькъе даьхача толамех боккъонца тийша да советски халкъа вахар тоадалар.

Юрта боахама даькъе КПСС ЦК-аи Советски правительстваи укх тӀеххьарча шерашка чакхдаьха гӀулакхаш бокъонца хьахьокхаш, газето йоах, юрта боахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдара чӀоагӀа низ тӀабахийта безаргба советски халкъа. Цхьаккха шеко яц, йоах газето, коммунизм хьалъеш доаллача советски халкъо уж проблемаш а кхоачашъергхиларах, дӀахо цо белгалду, из чӀоагӀа лоархӀаме хургхилар.

Производства даькъе социалистически строй капитализмал тӀех а яргья, хӀаьта цунах йоккха советски халкъа политически котало а хургья.

СОФИЯ, (ТАСС). Болгарски кепа йоазоно шийкерттера уйла тӀайохийт КПСС ЦК Пленума балха. «Работническо дело», «Отечествен фронт», кхыча центральни газеташа шоай керттера статьяш советски юрта боахам дегӀабоалабара проблемашта хетаю.

Советски Союзо, язду «Отечествен фронто», шийдеррига низаш, шийберрига экономически низ оарцагӀа а боаккх, тӀа а берзабу КПСС Программо оттадаь керттера экономически декхар кхоачашдара, — коммунизма материально-техническ и база хьаяра.

ВӀАШИ ГӀУЛАКХА. А. Грунина сурт. ТАСС фотохроника.

УНАХЦӀЕНОН ХАЛКЪА УНИВЕРСИТЕТ

Берригача къахьегамхошта чӀоагӀа пайдана а йолаш санитарни просвещене керда форма я укх тӀеххьарча шинкхаь шера хьаеллаш йола унахцӀенон халкъа университеташ.

Вай республика санитарни просвещене цӀагӀа а я болх беш унахцӀенон халкъа университет. ДӀадахача шера тайп-тайпарча темаех лаьца 26 лекци йийшай цига. Советски медицина карагӀдаьннараш, дега-сосудистий система лазар хилари из ца хилийтара де дезараши, советски медицина дынах тешаш барашцеи хьежача нахацеи лоаттабу къовсам, иштта кхыйолча темаех йийшача лекцешта чӀоагӀа раьза хилар ладувгӀараш. ХӀара лекци чакхъяьнначул тӀехьагӀа медицински темаех лаьца художественни кинофильмаш хьувкх гулбеннарашта.

УнахцӀенон халкъа университете лекцеш еша Нохч-ГӀалгӀай АССР-а унахцӀено лораяра министерствас лекторски группаш чӀоагӀъяьй. Цига дакъа лоацаш ба дикагӀбола лораш. Бетта шозза занятеш хул университете. Тайп-тайпара ханаш йола а тайп-тайпара профессеш йола а нах ба цига ухараш, хӀаьта цига дӀаязбенначарел совгӀа кхыбола нах а ух лекцешка ладувгӀа. ХӀара занятe 50-нел совгӀа саг хул ладувгӀаш.

Наха дукха грипп яха лазар хиннадаь укх шера январь бетта дикка лаьгӀенна бар университета болх. Цхьабакъда, тӀеххьарча хана тоабаьб из.

Университето хьалххагӀе а оттаьча программах бу шийболх. Бакъда, цул совгӀа ладувгӀаш барий шоашта езача лекцена заказ де йиш я, нагахьа санна дукхагӀа бараш цунна раьза хуле.

ДӀахо йодача хана алхха лекцеш йийша ца Ӏеш практически занятеш е лаьрхӀад оаха университете. Цу практически занятешка ладувгӀаш бараштa хьехаргда унахочоа гӀулакх мишта де деза, цамогаш бараштa лор тӀакхачалехьа фу новкъостал де деза.

УнахцӀенон халкъа университето бер боккха болх ба. Цига ухача наха медицински балха цхьадола гӀулакхаш Ӏомаду, хӀаьта хӀара гражданина эшаш а да уж гӀулакхаш. Цудухьа дӀахо йодача хана кхы а дукхагӀа нах юкъеоза лерхӀ оаха цун балха.

Р. АРАКЕЛОВ,
республика санитарни просвещене ЦӀен инспектор, «Сердало» газета штате йоацача культура отдела член.

ДЕШАРХОЙ ВЫСТАВКА

Шалински районерча № 1 йолча юкъерча школе къонача художникий кружок вӀашагӀъеллай. Рисованеи черченеи урокаш хьеха хьехархо Камаев Ӏиса керте латтача кружоке дакъа лоацаш дукха дешархой ба.

Дукха ха йоаццаш кружоке дакъа лоацараша яздаьча тайп-тайпарча суртий экспонаташ хьагойташ выставка хьайийлай школе. Къоначa художникаша яздаьча сурташка хьожаш дукха дешархой а кхыбола нах а хул.

Къаьстта хозахеташ хьеж уж 6-чеи 7-чеи классашка деша багӀача Б. Лениева, М. Борщигова, М. Завриева яздаьча сурташка. Массане безам тӀабодаш сурташ яздаьд 5-ча класса дешархочо Р. Туркаева. Цо яздаь «Пхьагали аьрзийи», «Кхокхеи хьазилги», «Кхо турпал» яха сурташ да выставке хьагойташ.

Б. ЗАНГАЕВ.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

А. И. Боярчука Нохч-ГӀалгӀай АССР Ӏилман Заслуженни деятель яха сий дола цӀи ялара хьакъехьа

Физико-математически Ӏилмай даькъе дешара — педагогически Ӏилман-тохкамеи балха тӀа доккхий хӀамаш карагӀдувларах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Ӏилмай Заслуженни деятель яха сий дола цӀи луйла Алексей Иванович Боярчука — Нохч-ГӀалгӀай Паччахьалкхен педагогически института элементарни математика кафедра заведующена — физико-математически Ӏилмай кандидата.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный,
9 март, 1962 шу.

Маца хургья клуб?

Ийс эзарнел совгӀа саг а вахаш йоккха я СаьмаӀашке яха юрт. Укхаза школаш, тикаш, иштта кхыйола предприятеш я болх беш, цхьабакъда клуб-м яц.

Кхо шу хьалха юрта хинна тиша клуб чуилла цӀа доха а даь кердаяр хьалъе лаьрхӀадар. Цхьабакъда, хабар дийца мара цу гӀулакха даь цхьаккха хӀама дац хӀанз а. ДӀадахача аьхки юртара бахархой арахьа цхьа бахьан гонахьа ардакх а теха яьча моттиге хьийжар тайп-тайпарча кинофильмашка.

Кхыча тайпара дийрзад из гӀулакх ха шелъенначул тӀехьагӀа. Кхоъ-биъ бутт совгӀа ха яьннай юрта баха нах клуб ца хилар бахьан долаш кинофильмашка хьажа йиш йоацаш бола.

Иштта да художественни самодеятельноста концерташ оттадара гӀулакх а. Цхьабакъда, клуб еце а заведующи-м ва алапи а ийдеш балха лоархӀаш.

Во лелабу юрта лекционни болх, лекци еша, беседа е моттиг ца хиларах. Библиотека чуулла помещени геттара зӀамига я из болх лерттӀа дӀабахьара. Из гӀулакх иштта леладар бахьан долаш цхьаццаболча бахархошта хӀанз а хац КПСС XXII-ча исторически съезда решенеш вай мехка коммунистически общество хьалъяра мел лоархӀам болаш я.

Цхьаккха тайпара культурно-массови болх лелабац юрта. Масала, дӀадахача 1961 шера художественни самодеятельноста республикански III-ча смотре юртара цхьа представитель мара вацар дакъа лоацаш. ХӀаьта укх шера а кастта хургйолаш йиълагӀа республикански смотр я. Юрта дукха кагирхойи мехкарийи ба дика таланташ йолаш художественни самодеятельносте дакъа лаца раьза хургболаш. Цудухьа хӀанззе а цу гӀулакхага хьажа а болх тоабе а беза.

Клуб ярга а культурно-массови болх дӀаболабарга а сатувсаш ба юртара бахархой.

Ш. АБДУЛВАХАБОВ,
Ачхой-Мартана района культура отдела инспектор.

ГӀишлонхой дош

Номер 3 йолаш Наьсаре хиннача «Чечингстрой» треста гӀишлошъеча управленех гӀишлошъяра участок яьй. Цу участкана кулгалдеш ва къона коммунист С. Дидигов.

Из вӀашагӀъеллача хьалхарча деношка денз доккхий хувцамаш хилар участке. Январь бетта производственни план 130 процент кхоачашйир участка коллективо.

КПСС ЦК мартовски Пленума сийна тха коллективо доккхий декхараш тӀаийцадар — февраль бетта план ханал хьалха 120 процент кхоачашъе. Дош кхоачашдаь ца Ӏеш, участка болхлоша 200 процент кхоачашйир план. Дика болх баьб КПСС райком чухургйола цӀенош дечеи (прораб н. Чаниев), 520 моттиг йола БурокӀалхара школа хьалъечеи (прораб н. Экажев) гӀишлонхоша.

СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш хулача денга сийленца накъа дахар дукъа гӀишлоймонтажни балхаш дара укх шера хьалхарча квартала план 18-гӀа март тӀакхачалехьа кхоачашъе лаьрхӀад тха коллективо.

М. ПЛИЕВ,
«Чечингстрой» треста СУ экономист.

ВАЙ ТЕАТРАШ МОСКВЕ

КХОАЧАШДУЛАРГДА АЬННА ХИЙТТАР БАКЪХИННАД

3 марта М. Ю. Лермонтова цӀерахча театра коллективо Музаева Нурадина «Сагах теша» яха спектакль гайтар Московски телевидене гӀолла.

...Метро чу гӀолла 15 минута никъ бича диктора хьакхайкаю поезд соца «Электрозаводская» яха моттиг. Укхаза Моссовета къаьнача театре да передача еш дола телевизионни театр.

Шийтайпара да из театр. Укхаза ше дар телекамерагахьа дерзадаь да: кхыча тайпара вӀаштӀехьйоах мезансценаш, хувцалу сердало, сихъю спектакла темп. Сцена сийрдаяьккха йоаг прожектораш, кӀайча сердало къоагадаьд долла хӀама. Шоашта карагӀ мел даьнна дикадар зрителашта бокъонца гойтара телецентра белгалонашка бовла беза актерий.

— Геттара хала да, йоах Московски телевизионни центра режиссера Савченко Алексеяс, хӀанз спектаклага хьожаш бола зрителаш мел хургба ала. Геттара дукха ба уж. Миллионаш ба. Передача ю хьалхарча программах москвичаштеи киевлянаштеи лаьрхӀа, тӀаккха цунга хьожаргба Подмосковьера, Украина столица юхерча моттигашкара зрителаш а, хӀаьта московски передачашка хьежаш бола кхыйолча моттигашкара зрителаш а.

* * *

Цу сарахьа Кремлевски театре боккхача безамца хьожаш бар зрителаш Ӏадата кара ца йодаш шийникъ дӀаболабаьча лоамарча йиӀий вахарга. Хьалха санна дехкад дерригa билеташ. Хьалха санна тӀоараш тохара юхаозалуш бац дог гӀоздаьнна зрителаш.

Занавес дӀакъайлачул тӀехьагӀа цӀаькха а цӀаькха а хьаделлийт из зрителаша. Доккхал де дог доагӀа хьамсарча республиках. Хьана йиш яр хьалхарча хана купечески Москван сцена тӀа къамий театр даккха, аьнна, дагадоха. «Боадо, провинци, акха мохк» — иштта оалар революци хилалехьа хӀанз культура, экономика дегӀайоагӀаш латтача Къилбаседа Кавказа вошал дола халкъаш дахача моттигех.

...Шоатта дийнахьа Нурадилова Ханпаша цӀерахча театра гастролеш чакхъяьлар. КӀирандийнахьа артисташ хилар столицага, театрашка, Кремлега хьожаш. ЧӀоагӀа дегаш тохалу «сагал долча сагах» Советски мехка халагӀа шераш долча хана Владимира Ильича Ленина баьча боккхача балхах дувцаш йола моттигаш йолча кхаьчача.

Цу хана Лермонтова цӀерагӀара театр кийчлуш дар тӀеххьарча выступленешка. КӀирандийнахьа шиъ спектакль яр: дийнахьеи сарахьеи.

Гастролеш йолча хана дукха дӀайха дешаш хезар грозненцашта москвичашкара. Бакъда, тӀеххьара спектакль чакхъяьннача хана сцена тӀа ваьннача кӀайвеннача саго къамаьл доладича тапп, аьнна, сайцар актераш. СССР халкъа артиста МХАТ-а художественни кулгалхочо Кедров Михаил Николаевича дӀайха моаршал делар Нохч-ГӀалгӀайчен искусства викалашка.

— Шун «Сагах теша» яха спектакль, — аьлар цо, — чӀоагӀа сакъердаме я. ХӀанзарча ханара дешаш да цо доашхараш. Сона чӀоагӀа дукха езаелар из.

Театра коллективана творчески толамаш карагӀдалда, аьнна, ловца баьккхар Михаил Николаевича. Цунца чакхъяьлар Кремлевски театре лермонтовций выступлени.

* * *

4 марта Грознерча театрий творчески коллективай сийна че йир РСФСР культура министра А. И. Попова. Нохч-ГӀалгӀайчен искусства викалашка моаршал луш, нов. Попова аьлар, смотр санна хӀама хилар Москве: Советски Союза эггара сийлагӀа йолча сцена тӀа гайтар Грознерча театрий спектаклаш, хӀаьта московски кинотеатрех доккхагӀа долча кинотеатре Эсамбаев Махьмудах долча фильма демонстраци хилар.

— Дегаш гӀоздаьнна да тхо Москве шо дахкарах. Из шун театраш, шун гӀорваьннача халхархочун фильм геттара дукха дезадалар хинна Ӏац. Шоана карагӀдаргда аьнна, хийттар бакъдаьд оаш... «Аьсет» а «Сагах теша» а яха спектаклаш советски искусство дегӀайоагӀача генеральни новкъа я, хӀаьта керда саг хьалкхевара партена новкъостал а ду.

Ерригсоюзни театральни общества президиума цӀерах къамаьл дир СССР халкъа артиста Михаил Ивановича Царева.

— Дегаш гӀоздоах шун толамаша, аьлар цо, хӀана аьлча уж толамаш тха а да. Актераштa хьалхашка доккха декхар латт — из саг хьалкхевара новкъостал дар да. Укхаза Ленинградски театральни института студенташ хиннилга, хӀаьта цар спектакле дакъа лаьцалга а хайра сона. Из чӀоагӀа дика да. Актераштa а режиссераштa а дӀахо шоай говзал кхы а лакхъе, аьнна, ловца баккха лов сона...

Дог гӀоздаьнна къамаьл ду Гайрбеков Муслим Гайрбековича:

— Тха дерригa халкъ чӀоагӀа доккхал деш да тха искусствана карагӀдаьнначох, хӀаьта сийлахь-доккхача эрсий халкъа новкъосталца мара из вӀаштӀехь ца даьннилга кхетадеш а да.

5 марта Ерригроссийски театральни обществе грозненций спектаклаш йийцар. Цига чӀоагӀа творчески къамаьл хилар. Спектаклаш ювцаш бар искусствоведчески Ӏилмай кандидат Л. М. Фредкина, Московски Тюза керттера режиссер В. Т. Голубовский, гӀорваьнна художник Курилко Михаил, иштта кхы а. Цар дийцар спектаклех дола дикадараш а, хӀаьта вай республика театрий балха юкъе дола кхоачамбоацараш а.

Къамаьл даьраша чӀоагӀа дика могайир «Аьсет» яха спектакль, бакъйолаш, дӀаяхача замах юхедисарашца къовсам лоаттабеш, таханарча вахарца бувзам болаш из хилар бахьан долаш. Цар белгалдаьккхар А. Исаевай, Я. Зубайраева йоккха говзал йолга, поэта роль Ю. Эдаева дика ловзаяьлга, хӀаьта Османа — С. Ильясова, Сапията — З. Исаковас, Аьсета — З. Багаловас.

Иштта дика могайир «Сагах теша» яха спектакль. Москверча театрий болхлошеи, искусствоведашеи белгалдаьккхар из спектакль таханарча вахарца бувзам болаш, партийни йолга. Дика могабир актераш В. Мальчевский, Е. Красницкий, М. Бабкина, Б. Казанский. Къамаьл даьраша белгалдаьккхар, пьеса цхьадола кхоачамбоацараш долаш йолга а, хӀаьта царех цхьадараш режиссура дика вӀаштӀехьъяьккха ца хилар бахьан долаш долга а.

* * *

Цу дийнахьа СССР-а халкъа артиста М. Н. Кедрова кулгал деш йолча ВТО режиссерски лабораторе аргӀанара заняти хилар. РСФСР-а 20 театрий керттерча режиссераша йийцар «Сагах теша» яха спектакль. Белгалдаьккхар, театро йоккха сакъердаме проблема ювцилга а, хӀаьта цун спектакль керда саг кхевара новкъостал деш йолга а. ДукхагӀа болча артисташа бакъйола образаш гойтар. Къамаьл даьраша иштта белгалдаьккхар, спектакль дӀайолалуча хана актераш бокъонца дика ца ловзилга а, хӀаьта пьеса цхьайола сценаш дика вӀаштӀехьъяьхха йоацилга а.

Пьесаш ювцара итогаш еш М. Н. Кедрова аьлар, Лермонтова цӀерахча театра карагӀдоал дика спектаклаш оттае К. С. Станиславске метод ниййса кхетаеш хиларах.

* * *

Московски гастролеш чакхъяьннай. Дегаш гӀоздаьнна цӀабаьхкаб вай театрий актераш хьамсарча республике. Уж бӀубенна ба керда йоккха произведенеш шоаш кийчъергхиларах.

В. БЕЛОВЕЦКИЙ.

Ладувгӏа радиога

11-ча марта: 7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.30 — ашарий антракт; 7.35 — «Ленинан некъ» газета обзор; 7.50 — хоамаши передачай программеи; 8.20 — «Сердало» газета обзор; 8.35 — «Иразах иллеш оал Иристола» — концерт; 16.00 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20 — Литературни передача «Сакъердам» — дувцар (нохчий меттала); 16.40 — радиоладувгӀархой заявкех концерт; 17.00 — передача «№ 22 йолча хоржама округе» (эрсий меттала).

УКВ

9.15 — «Цхьан дезала юкъе» — концерт; 9.56 — «Тха фонетике гӀолла музыкальни путешестви» — радиообозрени; 10.19 — «СССР-а халкъа артист Бюль-Бюль Мамедов» — концерт-очерк; 18.30 — Иллиалархочун Марио Ланца концерт; 19.20 — эстрадно-халхара концерт; 20.07 — нохч-гӀалгӀай ашарий концерт; 20.46 — «Гиблая слобода» — радиопостановка; 21.56 — Даризо дешаех иллеш а оалаш, поэта стихаш а ешаш концерт.

12-ча марта: 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Тха микрофона хьалхашка...» — передача (эрсий меттала); 16.00 — иллеши, халхареи ладувгӀеи ашараши; 16.25 — «Вай лоалахошка» — передача (гӀалгӀай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гӀалгӀай меттала); 16.50 — промышленноста болхлошта передача (гӀалгӀай меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.20 — «РадиоладувгӀархой письмоех» — передача (нохчий меттала); 17.35 — «Тунеядцашта моттиг яц вай обществе» передача (нохчий меттала); 18.00 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Фуд массане юкъара хоржамаш» — беседа (эрсий меттала); 18.30 — нохч-гӀалгӀай ашарийн халхарийи ансамбла хора концерт.

УКВ

9.15 — радиоспектакль «Ленини бераши»; 9.51 — Крейцерова Бетховина чӀондаргаи фортепьянонеи лаьрхӀа соната; 10.30 — «Вай долча иллиdoагӀа» — салаӀара концерт; 19.30 — нохч-гӀалгӀай ашарий концерт; 19.55 — «Майская ночь» — опера.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цӀерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Гаьнаш йоккхий йолча хана».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗӀамига зал № 1 — **«Бесприданница».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗӀамига зал № 2 — **«Нана Инди».**

Долалу: 9, 12.05, 3, 6.05, 9.

ЗӀамига зал № 3 — берий сеанс **«Тешаме дегаш».**

Долалу: 9.30, 11.30.

«Гаьнаш йоккхий йолча хана».

Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре

Берий сеанс — **«Къоналах дола дувцараш».**

Долалу: 9 сахьат даьлча.

«Гаьнаш йоккхий йолча хана».

Долалу: 11.05, 1.10, 3.15, 5.20, 7.25.

«Дерригача дунен тӀа тӀоараш детт» — (ДӀаьхдаь сеанс). Долалу: 9.

12-гӀа марта денз **«9 ди цхьан шера».**

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цӀерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ05031 Заказ № 1485